

ISSN 1302-3519

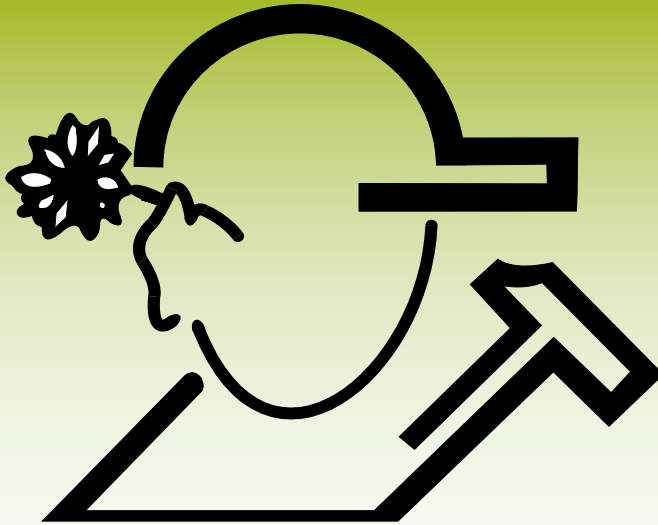
ÇALIŞMA ORTAMI

Üç Ayda Bir Çıkar / Sayı: 169 Temmuz-Ağustos-Eyül 2021

İŞÇİ SAĞLIĞI
İŞ GÜVENLİĞİ
ERGONOMİ
İŞ HİJYENİ
ÇEVRE
TOPLUM ÖRGÜTÇÜLÜĞÜ
ÇOCUK EMEĞİ
KADIN
SOSYAL POLİTİKA
NÜFUS
SOSYAL HEKİMLİK

www.fisek.org.tr

Bu bir HAKEMLİ dergidir.

*Çalışan Çocuklara "Vefa Borcu"nuzu
Ödemek İster misiniz?*

/ fisekenstitusu

Fisek Enstitüsü'nün 38. Yılı
Çalışma Ortamı'nın 28. Yılı

Prof. Dr. Gürhan Fişek Sosyal Politika Makale Ödülü ve Katılım Koşulları

1. ÖDÜLÜN AMACI:

Ödülün amacı, ömrünü dünyayı işçiler ve tüm ezilenler için daha yaşanılabilir bir yer kılmaya adanmış Prof. Dr. Gürhan Fişek'in mücadelesi ve eserleri doğrultusunda, toplumsal sorunlara yönelik suskunluğu, edilgenliği aşarak doğruları bulmak ve yaşama geçirmek için bilgi üretimini teşvik etmektir. Ödül, sosyal politika alanında özgün bilgi üretimini özendirme ve bu alandaki tartışmaları zenginleştirme amaçlamaktadır.

2. MAKALE KONUSU:

Yarışmaya sosyal politikanın uğraşı alanına giren tüm konularda (sosyal güvenlik, sosyal dışlanma, toplumsal cinsiyet, çocuk emeği, çalışma yaşamı, ayrımcılık, işçi sağlığı, halk sağlığı, göçmen emeği, emek tarihi, sendikacılık, gelir dağılımı, kent ve yoksulluk vb.) makale gönderilebilecektir.

Düzenleme Kurulu, ödül duyurusunda ilan etmek koşuluyla makale konusunu belirli bir tema ile sınırlandırabilir.

3. BAŞVURU KOŞULLARI:

1. Yarışma tüm sosyal ve beşeri bilimler öğrencilerine ve mezuniyet tarihinin üzerinden en fazla bir yıl geçmiş olan araştırmacılara açıktır.
2. Yarışmaya gönderilen makalelerin sosyal politika alanında özgün bir araştırmanın verilerine dayanması veya bu alana özgün bir kuramsal tartışmayla katkıda bulunması beklenmektedir.
3. Makalelerin dili Türkçe olmalıdır. Başka dillerde yazılmış makalelerle yapılan başvurular kabul edilmeyecektir.
4. Makaleler başlık, dipnotlar ve referanslar dâhil 5000 kelimeyi aşmamalı ve Çalışma Ortamı Dergisi atfı kurallarına (<https://calismaortami.fisek.org.tr/yazim-kurallari>) uygun olarak yazılmalıdır.
5. Yarışmaya gönderilen makalelerin herhangi bir yerde yayınlanmamış veya başka bir yarışmada ödül kazanmamış olması gerekmektedir.

6. Yarışmaya gönderilen makaleler bir kurum ya da kuruluş tarafından finanse edilmişse bunun başvuru sırasında belirtilmesi gerekmektedir.
7. Daha önce yarışmaya katılarak ödül kazanan başvuru sahipleri, aynı kategoride tekrar başvuruda bulunamazlar.

4. ÖDÜL, BAŞVURU SÜRESİ VE İLETİŞİM:

1. Ödüle lisans, yüksek lisans ve doktora öğrencileri ile mezuniyet tarihinin üzerinden en fazla bir yıl geçmiş olan öğrenciler ve eğitim koşulu aranmaksızın tüm araştırmacılar başvurabilir.
2. Prof. Dr. Gürhan Fişek Sosyal Politika Makale Ödülü lisans, yüksek lisans, doktora öğrencileri ve diğer araştırmacılar olmak üzere dört kategoride verilecektir. Ödül miktarı lisans düzeyinde birinci seçilen makale için **1000 TL**, yüksek lisans düzeyinde birinci seçilen makale için **2000 TL**, doktora düzeyinde birinci seçilen makale için **3000 TL** olarak belirlenmiştir. Eğitim koşulu aranmaksızın yapılan başvurularda ise birinci seçilen makaleye **1000 TL** verilecektir.
3. Makaleler 4 Şubat 2022 tarihine kadar bilgi@fisek.org.tr adresine gönderilmelidir.
4. Katılımcılar makale ile birlikte, yazarın adı, kurumu (üniversitesi vb), açık adresi, mezunsa mezuniyet tarihi ve iletişim bilgilerinin (telefon ve elektronik posta adresleri) yer aldığı özgeçmişlerini de göndermelidirler.

5. SEÇİCİ KURUL:

Seçici Kurul, Fişek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Merkezi Vakfı Yönetim Kurulunca belirlenecektir.

6. SONUÇLAR:

Ödüller Mart ayında düzenlenmesi planlanan Prof. Dr. Gürhan Fişek'i Anma Ekinliğinde verilecektir.

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın Eylem Planları : İş Sağlığı Güvenliğinde Verilen “Söz”ler ve “Eylem”sizlik (1)

(Emek Araştırma Dergisi 2106/1, DiSK Genel İş Sendikası Yayını)

A.Gürhan FİŞEK (*)

GİRİŞ

İş sağlığı güvenliği (çok bilimli ve çok kesimli) bir konudur. Bunun için de, geniş bir işbirliği ortamı içerisinde çalışmalar yapılırsa başarı kazanılır. Yine başarılı çalışmalar yapabilmeyen ön koşullarından biri, plan ve program yapmaktır.

Bu ikisini bitirme şansına sahip olan “söz”lerden biri, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın (ÇSGB) hazırladığı “eylem” planlarıdır.

İlk plan 2005 yılında yapılmış ve yine aynı kurulan Ulusal İş Sağlığı ve Güvenliği Konseyi'ne sunulmuştur.

2006-2008 DÖNEMİ EYLEM PLANI

2006-2008 yılları için ÇSGB tarafından yayınlanan Eylem Planı'nın ana çizgileri ve yorumlarımız şöyledir. (<http://www.fisek.org.tr/kurum-kimligi/birliktelikler/ulusal-is-sagligi-guvenligi-konseyi/ulusal-eylem-planlari/#2006>) :

SÖZ	EYLEM
İş Sağlığı ve Güvenliği Kanununun çıkarılması,	Bu Yasa, ancak 2012 yılında çıkarılabilmemiş ve aşamalı olarak 2014 yılı başında uygulanmaya başlanabilmiştir.
İş sağlığı ve güvenliğine ilişkin düzenlemelerin bütün çalışanları kapsamaması,	2012 tarihli İş Sağlığı Güvenliği Yasası, bu hedefi öngörmekle birlikte, henüz bütün çalışanları kapsayan uygulamaya ulaşamamıştır.
İş sağlığı ve güvenliğine ilişkin işyerindeki düzenlemelerde 50 sayısının getirdiği olumsuzlukların giderilmesi,	2014 yılı başından başlayarak bu adaletsizlik giderilmiştir. Buna karşın, çok-tehlikeli, tehlikeli ve az-tehlikeli olarak sınıflandırılan işyerleri arasında adaletsizlikler yaratılmıştır.

(1) www.gurhan.fisek.net/calisma-ve-sosyal-guvenlik-bakanliginin-eylem-planlari-is-sagligi-guvenliginde-verilen-sozler-ve-eylemsizlik/

Yazar: A. Gürhan Fişek (Tarih: 13.07.2012)

* Prof.Dr.

İş sağlığı ve güvenliği hizmetlerinin sağlanmasının zorunlu hale getirilmesi,	İşverenler, zaten, bu hizmetlerden yararlanmak zorundaydı.
İş kazalarının sayısının en az % 20 oranında azaltılması,	2007 yılından 2009 yılında, a) İş kazası sayısı % 20 azalmış; b) Sürekli işgöremezliğe yol açan iş kazası sayısı %22 artmış; c) Ölümle sonuçlanan iş kazası sayısı % 12 artmıştır. Bu rakkamlar ne yazıkki hedeflere ulaşamadığını ortaya koymaktadır sayısında
Ülkemizde meslek hastalıkları tanı sistemlerinin geliştirilmesi,	2007 yılından 2009 yılına meslek hastalıkları sayısında, 1208'den 429'a düşmüştür (% 282 azalmıştır).
Ülkemizde kamu eliyle yürütülen İSG teknik destek hizmetlerinin % 20 oranında artırılması.	Teknik destek hizmetlerinin özellikle meslek hastalıklarının tanısında ve önlenmesinde, önemli olduğu anımsanırsa, yukarıdaki verilerin ışığında bu hedefe ulaşamadığı anlaşılır.

ÇSGB'nin ilk eylem planı ne yazık ki başarısız olmuştur. Bunun en önemli nedeni, iş sağlığı güvenliğine gönül veren hükümet dışı kuruluşlarla olumlu bir işbirliği ortamı yaratılamamış olmasıdır. Bu işbirliğinin zaten amaçlanmadığının en önemli kanıtı da Ulusal İş Sağlığı Güvenliği Konseyi Yönetmeliği'nde ortaya konulmuştur.

Konsey'in ilk yönetmeliğine baktığımız zaman, yukarıda önde gelen ilke olarak ortaya koyduğumuz "işbirliği ortamı"nı bozan bazı maddeler bulunduğu ortaya çıkar. Bu maddeleri şöyle sıralayabiliriz (<http://www.fisek.org.tr/kurum-kimligi/birliktelikler/ulusal-is-sagligi-guvenligi-konseyi/>):

1. İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili olarak ihtiyaç, öncelik, politika ve stratejiler için öneriler geliştirmek, tavsiyelerde bulunmak (Konsey'i oluşturan kesimlerden, yalnızca öneri ve tavsiye beklenmektedir. Bunları önemsemek ya da uygulamak Bakanlık yetkisindedir.)

2. Konsey tarafından Bakanlık'a önerilen ve Bakanlık kanalıyla yasalaşması sağlanan her türlü düzenlemenin, konsey üyelerinin temsil ettikleri kurum ve kuruluşlarda hayata geçirilerek uygulanmasının takipçisi olmak ve Bakanlık birimleriyle İSG izleme ve inceleme çalışmalarında eşgüdüm içinde olmak (Burada bir adım daha öteye geçilerek, hükümet dışı kuruluşlara görev verilmekte ve onlardan Bakanlıkça kabul edilen düzenlemelerin izleyicisi olma görevi verilmektedir.)

3. Konsey Başkanı'nın davetiyle olağan, Başkanın talebi ile veya Konsey temsilcilerinin üçte birinin Konsey Sekreteryası'na vereceği yazılı istemleri üzerine olağanüstü toplantı yapılabilir (Bugüne kadar geçen 12 yıl içinde, Konsey'in olağanüstü toplantı yapmamış olması, toplantı çağrılarını konusundaki kısıtlamaları açıklamaya yeter.)

4. Bir gündem maddesi üzerinde görüş birliğine varılamaması durumunda ilgili gündem maddesinin aciliyetine göre Başkan oylamaya gidilmesine ve oy çokluğu esasına göre kabul ya da reddine karar verebilir, oyların eşit olması durumunda başkanın bulunduğu tarafın oyları belirleyicidir (Bu kuralın ne denli anti-demokratik olduğu Konsey uygulamasında ve 2007 yılında ortaya çıkmıştır. 8 kamu kuruluşu temsilcisinin oyuna karşılık 8 hükümet dışı kuruluş temsilcisinin oyunu başkan hiçe saymıştır. İş sağlığı güvenliği yasası hazırlıkları sırasında ortaya çıkan bu kritik oylama, uygulamanın taraflı yüzünü ortaya koymuştur. Bu toplantı sonrası, Konsey'in çalışmalarında uyum ve hoşgörü görülmemiştir.)

5. İSG alanında faaliyet gösteren kurumlar arasından birisi dönüşümlü olmak üzere, Genel Müdürlük tarafından konseye önerilir (İlk uygulamada Bakanlık kararı ile Fişek Enstitüsü, süresiz olarak Konsey üyeliğine seçilmişti. Ancak ÇSGB ile aynı doğrultuda görüşler savunulmadığı görüldüğü için, süre kısıtlılığı getirilerek, Fişek Enstitüsü'nün üyeliği 2008 yılında düşürülmüştür. Konsey'in yeni yönetmeliğinde, "ihtiyaç" halinde hüküm getirilerek, kısıtlama arttırmıştır.)

2009-2013 DÖNEMİ EYLEM PLANI

2005 yılında başlayan ve AB'ne verilen sözler çerçevesinde çıkarılması gerektiği vurgulanan İş Sağlığı ve Güvenliği Yasası, Ulusal İş Sağlığı Güvenliği Konseyi Gündemi'nin iki ana gündem maddesinden birini oluşturmuştur. Ancak yapılan "çalışma grubu"ndaki tartışmalardan ve Konsey görüşmelerinden bir sonuç çıkmamıştı. Sonuç yerine oldukça geniş bir "öneri" arşivi oluşmuştu.

Bakanlık uzlaşma ya da tartışmaların derinleştirilmesi yerine, kendi metnini geliştirme yolunu seçmişti. Bu yasa girişimi, ikinci dönem eylem planının birinci sırasını kaplamaya devam ediyordu. Aşağıdaki tabloda

da belirttiğimiz gibi, büyük eksikler ve yanlışlarla 2012 yılında TBMM'nce kabul edildi. Ancak sosyal taraflar arasında bir uzlaşma yoktu. Eksikler ve aksaklıklar dolayısıyla, ertelemeler ve art arda değişikliklerle yoluna devam etmeye -hala- çalışmakta...

2009-2013 yılları için ÇSGB tarafından yayınlanan Eylem Planı'nın ana çizgileri ve yorumlarımız şöyledir (<http://www.fisek.org.tr/kurum-kimligi/birliktelikler/ulusal-is-sagligi-guvenligi-konseyi/ulusal-eylem-planini/#2009>) :

SÖZ	EYLEM
İSG Kanunu'nun yürürlüğe girmesi ve ilgili mevzuat çalışmalarının tamamlanması,	Yasanın 2012 yılında TBMM'den çıkarılabildiği düşünülürse, bunu izleyen zaman diliminde AB direktifleri, Yönetmelik olarak Türkçe'ye kazandırılmıştır.
Yeni mevzuatın uygulanmasını sağlamak amacıyla ilgili tarafların ve kamuoyunun bilgilendirilmesi ve tanıtım faaliyetlerinin Konsey üyesi kurum ve kuruluşlar tarafından yürütülmesi,	Ulusal İş Sağlığı ve Güvenliği Konseyi'nin tarafların katılımı açısından çok önemli bir mekanizma olduğu gözönünde tutulursa, gerekli demokratik işleyiş ve katılım ne yazıkki sağlanamamış ve bu hedefe ulaşılamamıştır.
Yüzbin işçide iş kazası oranının %20 azaltılması,	2009'dan 2013'e a) İş kazası sayısı % 75 artmış; b) Sürekli işgöremezliğe yol açan iş kazası sayısı %16 azalmış; c) Ölümle sonuçlanan iş kazası sayısı % 39 artmıştır. Bu rakkamlar ne yazıkki hedeflere ulaşamadığını ortaya koymaktadır.
Beklenen ancak tespit edilememiş meslek hastalığı vaka sayısı tespitinin %500 artırılması,	2009'dan 2013'e tanısı konulan meslek hastalığı sayısı 429'dan 371'e düşmüştür (%14 azalmıştır).
Sunulan İSG laboratuvar hizmetlerinin ulaştığı çalışan sayısının %20 artırılması,	Teknik destek hizmetlerinin, özellikle meslek hastalıklarının tanısında ve önlenmesinde, önemli olduğu anımsanırsa, meslek hastalığı verilerinin ışığında hedefe ulaşılamadığı anlaşılır
Ulusal Konsey üyesi kurum ve kuruluşların yürüttükleri İSG proje, eğitim ve tanıtım faaliyetlerinin %20 artırılması,	Bu hedefe ulaşıldığını doğrulayacak herhangi bir gözlem ya da veri bulunmamaktadır.
Çalışmaların yıllık değerlendirilmesi.	Yıllık değerlendirme raporu yayınlanmamıştır.

ÇSGB'nin ikinci dönem eylem planı da ne yazık ki başarısız olmuştur. Başarısızlığın en somut göstergeleri, iş kazası ve meslek hastalığı istatistikleridir. Özetle, 2006'dan 2014'e durum şöyledir (Not : 2014 SGK istatistikleri 2013 yılı rakkamlarını yansıtmaktadır) :

- İş kazası sayısı % 180 artmış;
- Sürekli işgöremezliğe yol açan iş kazası sayısı % 33 azalmış;
- Ölümle sonuçlanan iş kazası sayısı % 2 azalmıştır.
- Meslek hastalıkları sayısı %14 oranında azalmıştır.

Bu rakkamlar, ÇSGB'nin verdiği sözleri, eyleme geçiremediğini ortaya koymaktadır. Bu başarısızlığın en önemli nedeni, iş sağlığı güvenliğine gönül veren hükümet dışı kuruluşlarla olumlu bir işbirliği ortamı yaratılamamış olmasıdır.

AKP hükümetlerinin davranış modeli ile uyumlu olan bir başka uygulama da, sorumluluğu kendisinde uzaklaştırma eğilimidir. Örnek : Hükümet dışı kuruluşların, Bakanlığın verdiği sözü tutabilmesi için eylemde

bulunmaları beklenmektedir. “İSG proje, eğitim ve tanıtım faaliyetlerinin %20 artırılması”, “Yeni mevzuatın uygulanmasını sağlamak amacıyla ilgili tarafların ve kamuoyunun bilgilendirilmesi ve tanıtım faaliyetlerinin Konsey üyesi kurum ve kuruluşlar tarafından yürütülmesi” beklenmektedir. Hedefler tutturulamadığında, hükümet dışı kuruluşlar suçlu ilan edilecektir.

Bu dönem içerisinde, İş Sağlığı ve Güvenliği Yasası'nın ardından bir çok yönetmelik çıkarılmıştır. Bu yönetmelikler, Avrupa Birliği Direktifleri'nin Türkçe'ye çevrilmesiyle oluşturulmuştur. Yine bu dönem içerisinde, Ulusal İş Sağlığı ve Güvenliği Konseyi Yönetmeliği (Resmi Gazete: 05.02.2013 / 28550) yeniden düzenlenerek kabul edilmiştir.

Bu Yönetmelik'te de hükümetin buyurgan tavrı ve belirleyici olma ısrarı sürmektedir. Bir önceki Yönetmelik ile kıyasladığımız zaman göze çarpan özellikler şöyle sınıflandırılabilir (http://www.isguvenligi.net/wp-content/uploads/mevzuat/konsey_yonetmeligi.pdf):

(a) Benzerlikler :

- Konsey'in danışma ile sınırlı olan işlevi sürmektedir.
- Konsey'deki sivil toplum kuruluşu temsilcisinin “ihtiyaç” halinde çağrılacağı hükme bağlanarak, Konsey'in temsil gücü düşürülmüştür.
- Konsey'de oylama yapıldığında, oyların eşitliğinde “başkan”ın oyunun iki oy sayılacağı hükmü sürmektedir.

(b) Farklılıklar :

- Başkan'ın gücü artırılarak yapabileceklerinin altı çizilmiştir. Şöyle ki:
Başkan,
 - a) Konseyin toplanma tarihi ve yerine karar verir.
 - b) Üyeler tarafından gönderilen gündem önerilerini dikkate alarak Konsey gündemini onaylar.
 - c) Konseyin görüşleri doğrultusunda, çalışma gruplarında yer alacak üyeleri ve başkanlarını belirler.
- Konsey üyelerinin, toplantıya katılıp katılmayacaklarını bir hafta önce yazılı olarak bildirmeleri zorunluluğu getirilmiştir.
- Konsey'de oylama yapılması durumunda “çekimser” oy kullanılamayacağı hükmü getirilmiştir. Bu kural, üyeler üzerinde baskı oluşturmayı amaçlamakta ve üyeleri taraf tutmaya itmektedir. Bu hükmün, Recep Tayyip Erdoğan'ın “Bitaraf olan bertaraf olur” açıklamasından sonra getirilmiş olması da ayrıca dikkat çekicidir.

2014-2019 DÖNEMİ EYLEM PLANI

ÇSGB'nin söz ve eylem planlarının, uygulamada bir türlü gerçekleşmemesi, AKP hükümetlerinin, özellikle sosyal politika alanındaki davranış modeli ile uyumludur (Fişek A.G., 2008, 2013, 2016).

AKP hükümetlerinin davranış modeli ile uyumlu olan bir başka uygulama da, sorumluluğu kendisinde uzaklaştırma eğilimi geçer dönemde olduğu gibi, 2014-2019 döneminde de sürmektedir. Örnekler :

- ÇSGB tarafından, özellikle tersanelerde yaşanan ölümlü bir çok olgudan sonra mesleki eğitim zorunluluğu düşüncesi ortaya atılmıştır. Bu eğitimsiz işçilerin iş kazalarına neden olduğunu öne sürerek, Bakanlığın denetim yetersizlikleri gözden uzaklaştırılmaya çalışılmıştır. Bununla da yetinilmemiş, eylem planında “yıllık performans göstergesi” olarak “mesleki eğitimlere yönelik işbirliği sayısı” da gösterilmiştir.

- İş Sağlığı ve Güvenliği Yasası'nın ağırlık merkezini oluşturan işyeri hekimi, iş güvenliği uzmanı, Ortak Sağlık Güvenlik Birimi (OSGB) ve özel eğitim kurumlarına yapılacak denetimler de, eylem planında birer “yıllık performans göstergesi” olarak kabul edilmiştir. Böylece, eylem planlarının başarısı, bu uzmanların/kurumların çalışmalarının başarısına bağlanmıştır.

- ÇSGB, 2005 yılında SSK Meslek Hastalıkları Hastaneleri'nin Sağlık Bakanlığı'na devrinden sonra, meslek hastalıkları tanısı konusunda büyük zaaf yaşamaktadır. Meslek hastalıklarında uzmanlaşmış hastaneler, genel nitelikli hastanelere dönüştürülmüş ve meslek hastalıkları tanısı 1-2 doktor ile yürütülmeye çalışılmaktadır. Daha önceki eylem planlarında, meslek hastalıkları için konulan hedeflere ulaşılamamıştır. Bu kez, Bakanlık, “ön tanı” (kuşkulanan olgu) kavramını ortaya atmaktadır. Böylece, özellikle işyeri hekimlerine sorumluluk atarak, eylem planlarındaki rakkamlara ulaşılmaya çalışılacaktır.

2014-2019 yılları için ÇSGB tarafından yayınlanan Eylem Planı'nın ana çizgileri ve yorumlarımız şöyledir (http://www.fisek.org.tr/wp-content/uploads/2012/04/ulusal_iscgpolitikabelgesi.pdf)

SÖZ	EYLEM
İş sağlığı güvenliği alanında yapılan faaliyetlerin niteliğinin artırılması ve standart hale getirilmesi.	
İş kazaları ve meslek hastalıkları istatistiklerinin ve kayıt sisteminin geliştirilmesi.	Bu hedefe ulaşıldığını doğrulayacak herhangi bir gözlem ya da veri bulunmamaktadır.
Metal, maden ve inşaat sektörlerinin herbiri için, iş kazası oranlarının azaltılması.	2015 yılına ilişkin SGK verileri yayınlanmamış olmakla birlikte; 2014 yılında Soma ve Ermenek maden kazalarının çok sayıda ölüme yol açtığı gözönünde tutulduğunda bu hedefin tutturulamayacağı anlaşılmaktadır.
Karşılaşılması muhtemel meslek hastalıklarını belirleyerek ön tanılarının toplanması	Bu hedefe ulaşıldığını doğrulayacak herhangi bir gözlem ya da veri bulunmamaktadır.
Kamu ve tarım sektörlerinde, iş sağlığı güvenliğinin geliştirilmesine yönelik faaliyetlerin artırılması.	Henüz 2012 tarihli İş Sağlığı Güvenliği Yasası kapsamında, bu sektörler uygulamaya girmedi.
Toplumda iş sağlığı güvenliği kültürünün yaygınlaştırılması.	Özellikle Soma ve Ermenek maden kazalarından sonra toplum duyarlılığında bir artış olmuşsa da; özellikle risk altında çalışanlar açısından “çaresizlik”, “bilincin” önüne geçmektedir.
Tehlikeli ve çok-tehlikeli işlerde MYK mesleki yeterlik belgelerinin zorunlu hale getirilmesi.	Bu konuda şimdiye kadar başarılı olunamamıştır.

ÇSGB'nin verdiği eski sözleri, eyleme geçiremediği gibi, yeni sözler için de “hedef”lere ulaşma olasılığı zayıf görünmektedir. Bunun üzerini örtmek amacıyla, 2014-2018 yıllarına ilişkin verilen sözlerde önemli değişiklikler görülmektedir.

■ Her şeyden önce, iş kazaları sayılarının düşürülmesi ve meslek hastalıkları sayılarının artırılması konusunda hedef konulmaktan vazgeçilmiştir.

■ Bakanlık, hedeflerin tutturulamaması konusunda, doğrudan sorumluluk altına girmek yerine, kendi dışındaki kuruluşlara sorumluluk atma telaşına girmiştir.

■ Bakanlık, iş sağlığı güvenliği alanındaki başarısızlıkların temel nedeni olan “sosyal” etmenlere hiç değinmemektedir. Tersine içinde bulunduğumuz dönemde, kıdem tazminatı fonu kurulması, kiralık işçiliğin yasalaştırılması, sosyal sigortaların yanı sıra “zorunlu” bireysel emeklilik sisteminin yerleştirilmesi vb uygulamalara başvurmaktadır.

■ Bakanlık, Ulusal İş Sağlığı ve Güvenliği Konseyi'ne işlerlik kazandırmamak ve demokratik kitle örgütlerinin katılımını anlamlı kılmak çabasına girmemek konularında inatçı tutumunu sürdürmektedir. Bu inatçı tutum, demokratik kitle örgütlerinin tepkisiyle karşılaşmış ve Ulusal Konsey'in 2014 toplantısına katılan örgütler, eylem planının uygulamasına katılmayarak, beklentilerini dile getiren bir bildiri yayınlamışlardır (Bakınız : Kutu No.1).

■ Çalışmaların yıllık değerlendirmesi biçiminde bir belgeleme çabasından vazgeçilmiştir. Oysa ki, bizim bu yazıyla ortaya koymaya çalıştığımız, belgeleme çabasını, kaynaklara ulaşımı daha kolay ve sorumluluğu daha yüksek olan ÇSGB'nin yapması daha yerinde olacaktır.

Bütün bu saptamalar, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nda köklü bir politika değişikliğini zorunlu kılmaktadır. İş sağlığı ve güvenliği konusu, tek başına Bakanlık iş denetimi ile çözülebilecek bir olgu değildir. Tüm kesimlerin akıllarını ve güçlerini birleştirmelerini gerekli kılmaktadır. Bunun yolu da 2007'de Türk-İş, DİSK, KESK, TMMOB, TTB ve Fişek Enstitüsü tarafından önerilen “idari ve mali yönden özerk İş Sağlığı Güvenliği Kurumu”nun kurulmasıdır (– : 2007). Sorumlulukların ve yetkilerin eşit paylaşıldığı, en geniş katılımın sağlandığı bu Kurum, en geniş uzlaşma ve en yüksek başarıyı da sağlayabilecektir.

KUTU NO.1

DİSK, KESK, TMMOB ve TTB'nin Eylem Planı'na Temel Olacak İlkeler Bildirisi :
(<http://www.ttb.org.tr/index.php/Haberler/uisgk-5032.html>)

Aşağıda sıraladığımız ilkelerin, 2013-2018 İş Sağlığı ve Güvenliği Politika Belgesi ve Eylem Planı'nın omurgasını teşkil etmesi durumunda iş kazaları ve meslek hastalıklarının azalacağına inanıyoruz:

■ Özelleştirmeler iptal edilmeli, madencilik sektörü başta olmak üzere taşeronluk ve rödevans ile her türlü güvencesiz çalışma uygulamaları kaldırılmalıdır.

■ İşçi sağlığı ve güvenliğinin ayrımsız tüm çalışanlar için bir hizmet değil, bir hak olduğu ve çalışanların bu hakkına karşı tek muhatabın devlet olduğu kabul edilmelidir.

■ Örgütlenmenin önündeki engeller kaldırılmalı ve örgütlenme teşvik edilmelidir.

■ 6331 sayılı Kanunu'nun tüm çalışanları kapsamı için hükümetin sosyal sigorta hakkını SSGSS Kanunu ile kamu çalışanı emekçilere de tanınması ve kendi hesabına çalışanları ve diğer çalışanları istisna olarak kabul etmemesi gerekmektedir. Ayrıca kayıt dışı çalışanların da bir işyerinde ve işverenin sorumluluğunda iş kazası veya meslek hastalığı geçirebileceği gerçeği kabul edilmeli ve devletin denetim zafiyeti sonucu kayıt altına alınamayan işyerlerindeki mağduriyetlerin bedeli çalışanlara yüklenmemelidir.

■ İşçi sağlığı ile iş güvenliğinin birbirini tamamladığı gerçeğinden hareketle, tüm çalışanlar insana yakışır norm ve standartta bir sosyal güvenlik şemsiyesi altına alınmalıdır. Sigortasız ve sendikasız çalıştırma önlenmeli, kayıt dışı ekonomi kayıt altına alınmalıdır.

■ Bağımsız denetim mekanizmaları oluşturulmalı, İşyeri Hekimleri ve İş Güvenliği Uzmanlarının iş güvenceleri mutlaka sağlanmalı, ücretleri oluşturulacak bir fondan karşılanmalıdır. Bu meslek gruplarının eğitiminde TTB ve TMMOB yetkili kılınmalıdır. İşyeri Hekimleri ve İş Güvenliği Uzmanlarının ilgili meslek odalarına üye olmadan çalışmalarına izin verilmemelidir.

■ Yıllardır ihmal edilen meslek hastalıklarının önlenmesi, gerekli taramaların yapılması hastalıkların tespiti için yasal düzenlemeler bir an önce hayata geçirilmelidir.

■ Denetim raporları; şeffaf olmalı ve ilgili sendikalara, meslek odalarına iletilmelidir.

■ İş Güvenliği ile ilgili mevzuat, uluslararası normlara uygun olarak gözden geçirilmelidir.

■ Havza madenciliği hayata geçirilmelidir. Planlamalar ve uygulamalar bu doğrultuda yapılmalıdır.

■ İş kazası sonrası kriz masası kurulmalı ve çalışmalar bu yapı ile yönetilmelidir.

■ Koruyucu sağlık hizmetleri yerine tedavi edici sağlık hizmetlerine öncelik verilen uygulamalardan vazgeçilmeli, koruyucu sağlık hizmetleri geliştirilmelidir.

■ Eşit katılımlı İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Konseyi kurulmalı ve bu çatı altında özerk-demokratik, mali yönden bağımsız bir İSG kurumu oluşturulması hedefi politika belgesi ve eylem planında yer almalıdır.

Bu başlıklar çerçevesinde hazırlanacak bir politika belgesine destek olacağımızı belirtiyor; alanda yaşanan temel yapısal sorunları görmezden gelerek hazırlandığı için ülkemizde yaşanan iş kazalarına çözüm getirmekten uzak olduğunu düşündüğümüz 2014-2018 Politika Belgesi ve Eylem Planının geri çekilmesini talep ediyoruz.

İleride yaşanabilecek olan iş kazaları ve meslek hastalıklarının sorumluluğunu bu koşullarda almayacağımızı belirtmek istiyoruz.

KAYNAKLAR :

1. <http://www.fisek.org.tr/kurum-kimligi/birliktelikler/ulusal-is-sagligi-guvenligi-konseyi/>
2. http://www.isguvenligi.net/wp-content/uploads/mevzuat/konsey_yonetmeligi.pdf
3. <http://www.fisek.org.tr/kurum-kimligi/birliktelikler/ulusal-is-sagligi-guvenligi-konseyi/ulusal-eylem-planı/#2006>
4. <http://www.fisek.org.tr/kurum-kimligi/birliktelikler/ulusal-is-sagligi-guvenligi-konseyi/ulusal-eylem-planı/#2009>
5. http://www.fisek.org.tr/wp-content/uploads/2012/04/ulusal_isgpolitikabelgesi.pdf
6. <http://www.ttb.org.tr/index.php/Haberler/uisgk-5032.html>

7. – (2007) : Ulusal İş Sağlığı Güvenliği Konseyi İş Sağlığı Güvenliği Yasası Çalışma Grubu İçin Öneri – Çalışma Ortamı Dergisi, Temmuz-Ağustos sayısı (Erişim : http://calismaortami.fisek.org.tr/wp-content/uploads/calisma_ortami93.pdf)

8. Fişek A.G. (2008) : “Sivil (!) İtaatkarlar ya da AKP'nin Sosyal Politikasının Çıkmazları – Alpaslan Işıklı'ya Armağan – 2008– (Erişim : <https://gurhan.fisek.net/sivil-itaatkarlar-ya-da-akpnin-sosyal-politikasinin-cikmazlari/>)

9. Fişek A.G. (2016) : “Takke Düştü ...” (Erişim : <http://mulkiyehaber.net/?p=14026>)

10. Fişek A.G. (2013) : “Yeni Dönemde (6331 s.k. Sonrası) Değerlendirmeler”, Çalışma Ortamı Dergisi Eylül Ekim sayısı (Erişim : <http://www.isguvenligi.net/yeni-donemde-6331-s-k-sonrasi-degerlendirmeler/>)

Tarım İşçilerini Taşıyan Araçların Devrilmesinin Politik Ekonomisi

Taner AKPINAR (*)

(.....)

Fakat ülkemizde en çok yetişen, köylüdür. Köylü, bütün iklimlerde yetişir. Köylünün yetişmesi için, çok ekmek vermeğe ihtiyaç yoktur. Köylü bozkırda yetişir, yaylada yetişir, ormanda yetişir, dağda yetişir, kurak iklimde yetişir, ovada yetişir, sulak iklimde yetişir. Çabuk büyür, erken meyva verir. Kendi kendine yetişir, kendi kendine meyva verir. Biz köylüleri çok severiz. Şehre gelirlirse onlardan kapıcı ve amele yaparız. ... Bu köylüleri, önce şehirlerde biraz yetiştiririz; tam olgunlaşmadan (yolda bozulmasınlar diye) başka ülkelere göndeririz. Onlar da bize döviz gönderirler. (Oğuz Atay, Tehlikeli Oyunlar, 48.Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları, s.111-112).

Gazetelerde bir tarama yapıldığında tarım işçilerini taşıyan araçların devrildiğine, tarım işçilerinin seyahat ettiği araçların başka araçlara çarptığına, trenler de dahil olmak üzere başka araçların

tarım işçilerini taşıyan araçlara çarptığına ilişkin sayısız haberin olduğu görülür. Haberlerin tarihine bakıldığında, bunun yıllardan beri böyle olduğu da dikkati çekmektedir. Bunun nedenleri konusunda, masabaşı bir akıl yürütmeye, şoför hatası, araçların teknik olarak kusurlu olması, yolların kusurlu olması, uygun trafik işaretlerinin olmaması gibi olasılıklar sıralayabilirim. Ancak bu olasılıkların hiçbiri üzerine söz söyleyebilecek uzmanlık bilgisine sahip değilim. Bununla birlikte, tarım işçilerinin yollarda bu şekilde hayatlarını kaybediyor olmasının, bu olasılıkların dışında ve üzerine söz söyleme hakkını kendimde gördüğüm, çok daha temel bir nedeni var. Tarım işçilerinin yollarda bu şekilde can vermesi onların, özellikle yaz aylarında, sürekli olarak yollarda olmasıyla, neden yollarda oldukları da 1980 sonrası dönemdeki tarım politikalarıyla ilişkili gözüküyor. Bu yazıda, tarım işçilerinin yollarda ölmesinin teknik nedenlerini işin uzmanlarına bırakarak, sorunun politik ekonomik boyutuna ilişkin birkaç kelam etmeye çalıştım.

Özoğurlu (2012: 118-119), Cumhuriyet dönemi boyunca devletin, finansman, kredi, üretim girdileri, ürün fiyatını düzenleyen kurumsal mekanizmalar, kooperatifler ve birlikler yoluyla köylü kesimle korporatist bir ilişki kurduğuna dikkat çekiyor. 1960'lardan

(*) Doç. Dr., Akdeniz Üniversitesi İİBF Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü Öğretim Üyesi ve Fişek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Merkezi Vakfı Gönüllüsü

İtibaren uygulanan ithal ikameci sanayileşme modeli çerçevesinde bu ilişkinin daha da güçlendirildiği ileri sürülebilir. Bu dönemde, tarımda uygulanan destekleme alımı politikaları ile tarımsal üretim teşvik edilmiş, bu sayede doğrudan üretici kesiminin gönenci, görelisi olarak, belki de en yüksek düzeyde olmuştur. Topraksız kırsal nüfus bile büyük toprak sahiplerinden (icar ya da yarıcılık yoluyla) toprak kiralayıp tarım yaparak hayatını sürdürübilmiştir.

1980'den itibaren yeni liberal kalkınma modeli ile tarım politikaları da değiştirilmiş ve destekleme alımı uygulamasına aşama aşama son verilmiştir. 1980 sonrası dönemde tarımsal üretim tam anlamıyla çöktürülmüştür. 1963-1979 arası dönemde tarım sektöründe yıllık ortalama büyüme oranı % 3,4 iken, 1980-1990 arası dönemde bu oran % 1,4'e düşmüştür (Owen ve Pamuk, 1999: 250). Boratav (2005: 165-166), tarımda ticaret hadlerinin 1978-79 ve 1988 arası dönemde % 38.9 oranında gerilediğini hesaplıyor ve bunun Cumhuriyet tarihi boyunca Türkiye köylüsünün yaşadığı en ağır fiyat çöküntüsü olduğunu saptıyor. 1990'ların sonlarından itibaren çöküş hızlanmıştır. 1999-2002 arası dönemde tarımsal sübvansiyonların GSMH'ya oranı yüzde 3.2'den yüzde 0.5'e düşürülmüştür (Bağimsız Sosyal Bilimciler, 2007: 115). Tarımda yaşanan çöküşe ilişkin daha fazla veri aktarılabilir ama genel bir fikir vermesi açısından bu kadarı yeterli olsa gerekir.

Bu sürecin, en fazla, küçük toprak sahiplerini ve hiç toprağı olmayanları yıkıma uğrattığı açıktır. Bilindiği gibi, Osmanlı'da, Tanzimat'tan itibaren özel mülkiyetin önünün açılmaya başlamasıyla topraklar yerel güç odakları tarafından yağmalanmaya başlanmış ve böylece küçük bir azınlık toprakların büyük kısmının mülkiyetini eline

geçirirken, kırsal nüfusun büyük çoğunluğu bundan mahrum kalmıştır (Ortaylı, 2012: 136-137). Türkiye'de tarım arazilerinin küçük bir azınlığın tekelinde olması ve kırsal nüfusun büyük çoğunluğunun ya topraksız olması ya da çok küçük bir toprak parçasına sahip olması Osmanlı'dan Cumhuriyet'e kalan ve olduğu gibi devam eden bir sorundur. Egemen sınıfların kendi arasındaki çekişmenin bir sonucu olarak 1945 yılında yapılan Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu söz konusu tekelleşmeye bir son verebilecek olmasına rağmen, anılan çekişmenin bir kanadını oluşturan büyük toprak sahipleri bunun önüne geçmeyi başarmışlardır. Toprak mülkiyetindeki eşitsiz durum bugüne kadar olduğu gibi kalmıştır.

Destekleme alımları sonlandırılarak doğrudan gelir desteği uygulamasına geçildiğini ve bu uygulama ile toprak sahiplerine kaynak aktarıldığını, sırf bu kaynaktan yararlanmak için Türkiye'nin daha önce hiç ekilmeyen birçok toprağına bile birtakım ürünler (özellikle de her yıl yeniden ekim zahmetine ve maliyetine katlanmamak için bir kez ekildikten sonra yıllarca kendini yenileyebilen yonca ve korunga/gorunga) ekildiğini hatırlatmakta yarar var. Dolayısıyla bu sürecin kaybedeni doğrudan üretici kesimler iken, kazananı büyük toprak sahipleri, devletin tarım ürünü alıcısı olarak aradan çekilmesiyle bu boşluğu dolduran tüccarlar ve uluslararası düzeyde faaliyette bulunan büyük sermaye çevreleri olmuştur. Yenel'in (2001) ve Oral'ın (2009) çalışmaları 1980 sonrası dönemde yabancı sermayenin Türkiye tarım sektöründeki gittikçe artan etkinliğine ilişkin ayrıntılı bilgi içermektedir. Tarım politikalarındaki dönüşümün akıl hocalığını, yine meşhur uluslararası kuruluşların, özellikle de Dünya Bankası'nın yaptığını da söylemeden

geçmeyelim (Bağımsız Sosyal Bilimciler, 2007: 113-114).

Tarım politikalarındaki bu dönüşümün de etkisiyle Türkiye’de nüfusun kırdaki ve kentte bulunma durumu çok kısa bir zamanda altüst olmuştur. Türkiye’nin genel nüfus sayımı sonuçlarına bakıldığında 1980 yılında kırsal nüfus kentsel nüfustan fazla iken 1985 yılında kentsel nüfusun kırsal nüfustan fazla hale geldiği görülmüştür. Kırsal alanda maddi yaşamını sürdürme olanağı kalmayanlar göç yollarına koyulmuştur. Kırsal alan tümenden boşalmış ve tarımsal üretim hepten sonlanmış değildir. Göç etmeyip tarımsal üretim yaparak hayatını sürdürmeye devam edenler olduğu gibi, göç edemeyip fakat başkalarının tarlalarında gezici ve geçici olarak işçilik yaparak hayatını sürdürenler de vardır. Yollarda telef olanlar bu ikinci kesimdir. Bunlar tarımsal üretim yapabilmek için gerekli tarım araç ve aletlerine ya da bunları kiralayabilecek olanağa sahip olmadığı gibi, mazot, gübre ve tarım ilacı gibi üretim girdilerini satın alabilecek maddi güce de sahip olmadıklarından gezici işçilik yapmak zorunda kalmaktadırlar.

Bu şekilde hayatı sürdürebilmek için, bir başka ifade ile, gezici olarak yapılan işlerden kazanılan paranın bu işi yapmaya değer bir miktar olabilmesi için, çocuklar da dahil olmak üzere, bütün hane üyelerinin emeğinin yevmiye karşılığında işe koşulması gerekmektedir. Bu insanlar, düzenli uyku uyumaksızın, düzenli beslenmeksizin, hijyen koşullarına uygun barınma olanağına sahip olmaksızın kalabalıklar halinde araçlara dolarak bölgeden bölgeye, kentten kente ve tarladan tarlaya koşmaktadır. Böyle olunca da yollarda can vermeleri kaçınılmaz sonuç haline gelmektedir. Bunun önüne geçmek için öncelikli olarak yazının başında sıralanan teknik sorunların ortadan kaldırılması elzemdir. Ancak, bu kadarla yetinilmesi sorunun çözümü için yeterli değildir. Gerçekçi bir çözüm, kırsal kesim insanının

tarımsal üretime devam edebilmesi için gerekli koşulları sağlayacak tarım politikalarının savunusunu ve bunun mücadelesini vermekten geçer. Bu da yetmez, her ne kadar telaffuz edildiğinde fantastik/ütopik olarak görülüp alaycı bir tebessümle karşılanırsa da, bir toprak reformu talebi yükseltip bunun siyasetini yapmaktan geçer. Aksi halde gezici tarım işçilerini taşıyan araçlar yollarda devrilmeye, tarım işçileri can vermeye ve biz de bunu gazetelerden okuyup durmaya devam ederiz, zira bu kısa yazıyı karaladığım sırada bile, takip edebildiğim kadarıyla, tarım işçilerini taşıyan altı araç devrildi.

Kaynaklar

Bağımsız Sosyal Bilimciler (2007), IMF Gözetiminde On Uzun Yıl, 1998-2008 –Farklı Hükümetler, Tek Siyaset, İstanbul: Yordam Kitap.

Boratav K. (2005) Türkiye İktisat Tarihi 1908-2002, 9.Baskı, Ankara: İmge Kitabevi.

Oral N. (2009), “Türkiye’de Tarım ve Gıda Sektöründe Yabancılaşma ve Tekelleşme”, Mülkiye, XXXIII, 262: 325-343.

Ortaylı İ. (2012), İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı, 35.Baskı, İstanbul: Timaş Yayınları.

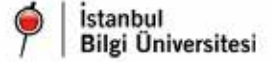
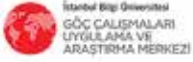
Owen R. and Pamuk Ş. 1999. A History of Middle East Economies in the Twentieth Century. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Özüoğlu M. (2012), Küçük Köylülüğe Sermaye Kapanı –Türkiye’de Tarım Çalışmaları ve Köylülük Üzerine Gözlemler, 2.Baskı, Ankara: Nota Bene.

Yenal N. Z. (2001), “Türkiye’de tarım ve gıda üretiminin yeniden yapılanması ve uluslararasılaşması”, Toplum ve Bilim, 88: 32-54.

Türkiye’de Çocuk Emeği Çalışmaları Üzerine Eleştirel Notlar⁽¹⁾

Metin ÖZÜĞURLU (*)

<https://www.bilgi.edu.tr/tr/etkinlik/9857/son-20-yilda-cocuk-isciligi-yazinini-degerlendirmek-kuram-metodoloji-ve-etik/>

Bu iddialı başlığın sahibi, çocuk işçiliğinin ne kuramsal sorun alanları ne de metodoloji ve metot boyutları hakkında anlamlı bir birikime ve deneyime sahiptir. Peki, hangi vasıfla çocuk emeği literatürüne ‘eleştirel notlar’ düşmek gibi bir çaba içine girmiş bulunuyorum? Toplumsal sınıfları çalışmanın yanısıra metodoloji ve metot alanlarında hem mektepli hem de alaylı bir birikime sahip olmak dışında, ne yazık ki bir vasfım bulunmuyor. Burada kaleme alacaklarım, çocuk emeği çalışan araştırmacıların kendi haklarında düşünmelerine ufak da olsa bir katkı sağlayabilirse, amacına fazlasıyla ulaşmış olacaktır. Çocuk emeği çalışan epistemik topluluğun dışından biri olarak yapacağım değerlendirmeler umarım fazlasıyla sert ve köşeli bulunmaz.

(1) Bu kısa çalışma **İstanbul Bilgi Üniversitesi Çocuk Çalışmaları Birimi ve Göç Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi** tarafından *2000-2020 Türkiye’de Çocuk İşçiliğiyle Mücadeleyi Değerlendirmek Webinar Serisi* kapsamında 15 Haziran 2020’de düzenlenen “Son 20 Yılda Çocuk İşçiliği Yazını Değerlendirmek: Kuram, Metodoloji ve Etik” başlıklı webinardaki konuşmaya dayanmaktadır. Hem böyle bir çalışma yapma fikri, hem incelenen literatür temini hem de konuşma kaydının tape edilmesi, tümüyle değerli meslektaşım Dr. Nail Dertli’ye aittir; Dr. Nail Dertli şahsında çocuk emeği çalışmalarındaki yeri tartışılmaz Fişek Vakfına teşekkür etmeyi de bir borç bilirim.

Türkiye’de çocuk işçiliği literatürünün son yirmi yılına ilişkin temel bir saptama şöyle ifade edilebilir: Anılan yıllar içinde çocuk işçiliği çalışmaları sayıca artmış, dolayısıyla literatür birikimi belirgin bir şekilde gerçekleşmiştir; ne var ki bilgi birikimi aynı ölçüde gerçekleşmiş değildir. Literatürün birikip bilginin birikmemesi şeklide ifade edilebilecek bu durum-bilebildiğim kadarıyla- sadece çocuk işçilik alanı ile de sınırlı değildir. Bilimsel bilgi birikimi, tartışma öbeklerinin varlığını ön-gerektirir. Mevcut düşünce ortamımız ne eleştirel yaklaşımlara ne de tartışmacı diyaloglara açıktır. Bu konjonktürel gerekçeye, benim “bilimci”, başkalarının “Kartezyen Tiyatro” adını verdikleri metodolojik yaklaşım⁽¹⁾ da ilave edilince, yukarıdaki saptamanın dayanakları da ortaya çıkmış olacaktır.

“Kartezyen Tiyatronun” oynandığı mekanlar çoğunlukla üniversitelerdir ve tamamına yakını da master ve/veya doktora tezlerinde kendilerine uygulama alanı bulur. Bu metodolojik yaklaşıma göre, ilgili disiplinin standartlaşmış bilimsel araştırma/inceleme prosedürü esastır; inceleme nesnesi ise çoğunlukla “çalışılmamış, az çalışılmış” olduğu için tercih nedenidir. Saf normatif (örneğin hukuk) ya da saf pozitif (örneğin tıp) bilimlerde

(1) Sözü edilen metodolojik yaklaşımlar için bkz. Metin Özüğurlu, 2011:29, 61.

Fotoğraf, Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Mekezi Vakfı arşivinden alınmıştır.

önceki yüzyıllardan kalma bir alışkanlık (akademi söz konusu olduğu için ‘tutuculaşmış gelenek’ de denebilir) mevcudiyetini –ne yazık ki- çocuk işçiliği çalışmalarında da sürdürmektedir.

Bu sözde bilimci yaklaşım bakımından inceleme nesnesinin karakteristiğini kavrayarak sorunsallaştırmak anlamsız bir çabadır; önemli olan laboratuvar düzeneğidir (bilimsel inceleme prosedürü), mikroskopla neye bakılacağından bağımsız olarak bu düzenek kuruludur; merceğin altında çocuk işçilik de olabilir, yaşlılık da, kır da olabilir, kent de. Hukuk disiplininin gerçekleşen çocuk işçilik çalışmalarında yaygın olarak bu eğilime rastlamak mümkündür. Tek olumlu katkıları konuyla ilgilenenler açısından, bilgilendirici mahiyette bir literatürün birikiyor olmasıdır;

Çocuk işçilik çalışmalarının metodolojik bakımdan dikkat çeken ikinci özelliği “açıklayıcı çerçeve” ile ilişkili. Çocuk işçilik hem çok katmanlı nedenselliklerin bir sonucudur/etkisidir, hem de çocuk işçilikle ilgili bir çok olgunun nedenidir. Sonuç iken neden olma durumu, çocuk işçiliğe has bir özellik değildir; açıklayıcı bir çaba içine girildiğinde sosyolojik olguların tamamı için bunu söyleyebiliriz. Yine de çocuk işçilik söz konusu olduğunda burada şöyle önemli bir farklılıktan söz edilebilir: Çocuk işçiliğin kendisi bir sonuç, çok katmanlı nedenselliklerin bir sonucu. Ama aynı zamanda biz bu

sonucu çocuğun fiziki, ruhsal, sosyal ve ahlaki gelişimine etkileri bakımından da çalışıyoruz. Dolayısıyla da sonucu aynı zamanda bir neden olarak da çalışıyoruz. Buradaki problemin kaynağı görebildiğim kadarıyla şudur: Çocuk işçiliği çalışmalarında açıklayıcı çerçeve açık-örtük biçimde çoğunlukla İşlevselci (fonksiyonalist) yaklaşıma yaslanmaktadır. İşlevselci açıklayıcı çerçeve söz konusu olduğunda çocuğu çalışmaya iten nedenler, çalışmanın çocuk üzerindeki etkilerinden/sonuçlarından yalıtılmış olarak tasnif edilebiliyor. Çocuk işçiliği çalışmalarındaki işlevselci neden-sonuç ilişkisi için, nedenler bölümünün incelenmesindeki analiz birimi –anlaşılır nedenlerle- çocuk işçi hanesi oluyor. İşçiliğin çocuk üzerindeki etkilerine/sonuçlarına gelindiğinde ise analiz ve gözlem birimi çalışan çocuğun bizzat kendisi oluyor. Neden ve sonuç analizlerinin farklı analiz birimlerine yaslanıyor olmasını metodolojik bir zaaf olarak görmeyebilirdik; yeter ki son derece yaygın bu metodolojik yaklaşımla yüzleşmiş, rasyonel dayanaklar tanımlanmış olsun.

Çocuk işçilik çalışmasının açıklayıcı çerçevesi söz konusu edildiğinde asıl vurgulanması gereken husus şudur: Çocuk işçi, ikili nedenselliğin, belirlenimin tra-geri/taşıyıcısı konumundadır. Çocuğu böyle kavramak, böyle görmek gerekir. Hem kendisini çalışmaya iten koşulların belirlenimi altındadır çocuk, hem de çalış-

manın çok yönlü belirlenimi altında. Bunlardan ilkinin çocuk işçiliğinin nedenleri, ikincisini de çalışmanın çocuk üzerindeki etkileri şeklinde kavramak, yaygın bir ele alış tarzıdır. Böyle bakıldığında ise ikili belirlenim arasındaki içsel bağlantıyı kurmak yada bu bağlantıyı teşhir etmek teorik olarak zorlaşmaktadır.

Üçüncü husus da tanım sorunu ile ilgilidir. Yazı başlığındaki dipnotta ifade ettiğim gibi Dr. Nail Dertli'nin metodolojik değerlendirme yapmam için bana verdiği ve önerdiği son yirmi yılın çocuk işçiliği çalışmalarının çoğunda 'çocuk', 'çocuk işçi', 'çocuk çalışması', 'çocuk emeği' vb. kavramların tanımları ve genel istatistiki dö-kümlere yaygın bir şekilde yer verildiği görülmektedir. Doğrudan doğruya kendi araştırma problemine odaklı olmaktan ziyade alanın genel geçer bilgisini sunmak şeklindeki "tanım-data/veri kardeşliği" eğilimi, Avrupa Birliği çalışmaları başta olmak üzere bir çok alanda ne yazık ki çok yaygın. Literatür birikiyor ama bilgi birikmiyor, şeklindeki değerlendirmeye kaynaklık eden çalışmalar da, çoğunlukla bunların içinden çıkıyor.

Tanımlara gelince... Çocuk işçilik çalışmalarında birbirini tekrar eden tanımların neredeyse tamamı formalist bir kalıba yaslanıyor. Bu tanımların tamamı, mal ve hizmet üretimini karakterize eden temel ilişkiden, yani kapitalist toplumsal ilişkiden bağımsız, tarih ve toplum üstü bir genellik içeriyor. Formalist kavrayışın son derece önemli analitik sonuçları var. Çocuğun yaş gibi bağımsız bir değişkene referansla tanımlanıyor olması dışarıda tutulursa, çalıştığı yere ve kullandığı araç-gereçlere göndermede bulunarak yapılan tanımlar ve sınıflandırmalar, çalışma pratiği içinde girilen toplumsal ilişkilerin karakteri hakkında hiçbir şey söylemiyor. Kapital Birinci Cilt'te Engels'in çalışma (work) ve emek (labour) arasındaki ayrımı dikkat çektiği bir dipnot vardır; kullanım değeri çalışma edimi ile değişim değeri ise emek ile ilgilidir, der. Çalışmanın; her hangi bir güç ilişkisine tabii olmaksızın çocuğun kendi üretken kapasitesini, kendi potansiyelini realize ettiği bir pratiği ifade etmesi ile sermayeye gerçek tabiyet altında gerçekleşen bir pratiği ifade etmesi arasında niteliksel bir farklılık mevcuttur ve formalist yaklaşımda bu dramatik farklılık rahatlıkla silikleşebilmektedir.

Çocuk emek-gücü sömürsünün ahlaki eleştirisi olarak görülebilecek, "çocuk hakları", "çocuğun iyi olma hali" ve "çocukların üstün yararı" kavramlarını, çocuk emek-gücü sömürsünün ekonomi-politik eleştirisi ile buluşturmak, her bakımdan tamamlayıcı olacaktır. Dolayısıyla burada bizim çalışmayı nasıl kavradığımız, işçi tanımına nasıl baktığımız, işçilik meselesini nasıl ele aldığımız konusu, mülkiyet ve emek sürecindeki toplumsal ilişkilerle birlikte kavranmak durumundadır. Aksi durumda çocuk işçiliği ile ilgili kavram setimiz, tarih ve toplum üstü/dışı betimleyici terimler halini almaktadır. Tanımların da mevcutta olduğu gibi betimleyici ve sentetik değil, analitik ve açıklayıcı bir düzeye taşınmasının yolu da buradan geçmektedir.

Fotoğraf, Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Mekezi Vakfı arşivinden alınmıştır.

Son olarak vurgulamak istediğim husus, çocuk işçilikle ilgili okumalardan aldığım metodolojik feyzlerle ilgili değil, bilimsel araştırma sürecinin çağdaş hali ile ilgilidir. Günümüzde, bilimsel araştırma tasarımı ile finansmanı arasındaki kurumsal bağ kopmuş durumdadır ve bu durumun çok yönlü etkileri vardır. Araştırma türleri içinde politika-yönelimli ve değerlendirme türü araştırmaların ön plana çıkmaları büyük ölçüde bu hususla ilgilidir. Özellikle risk grupları söz konusu olduğunda politika-yönelimli araştırmalar şöyle bir iklimle karşı karşıya kalabiliyorlar: Araştırmayı finanse eden irade, risk gruplarına dönük aciliyet arz eden çıktılar görmek istiyor; "politika yönelimli araştırma hedef-grubun hayatında hangi görünür etkilerde bulunacak?" sorusuna tatmin edici yanıt veren projeler destekleniyor. Bu yaklaşımda proje hedef grubunun acil ihtiyaçları ile yapısal müdahale gerektiren köklü çözümler karşı karşıya konmuş oluyor. Oysa köklü çözümlerle acil ihtiyaçlar pekala da birleşik bir politika setinin unsurları olabilirler. Araştırmacıların risk gruplarının acil gereksinimlerine çözüm arayan çabaları takdire şayandır; lakin bu çabanın köklü çözümlere rakip olarak tanımlanması kuramsal ve politik bakımdan mesrulaştırarak temeller pek zayıftır.

Dikkat edilirse buradaki iri saptamaların kaynağı olarak son yirmi yılın çocuk işçilik çalışmalarının hiçbirine atıfta bulunmadım. Bunun iki sebebi var: İlk olarak, eleştirinin şahsileşmesine yol açıp, genel etkisinin kaybolmasını istemedim. Ayrıca burada yazılanlar yazarını da içerecek şekilde memleketin genel halidir ki böyle bilinsin istedim.

Çalışan Çocukların Sesini Dinlemek? Çalışan Çocuklar Hareketi

Aslı KAYKISIZ (*)

Çalışan çocukların toplumsal hareketleri, 1970'lerin sonlarında Latin Amerika, Afrika ve Asya'da ortaya çıkmış, 1990'ların başında ise resmi bir kimlik kazanmıştır (Liebel, 2018). Bu hareketler, çalışan çocukları ebeveynlerinin kurbanları olarak görmek yerine sosyal dünyalarının aktif katılımcıları olarak görmekte ve çocukların onurlu bir şekilde çalışmaları, sömürüye karşı mücadele etmeleri için örgütlenme haklarının tanınmasını istemektedir (Nieuwenhuys, 2009). Günümüzde Latin Amerika, Asya ve Afrika'da bu yaklaşımla kurulmuş örgütler bulunmaktadır. MNNATSOP (Peru Ulusal Organize Çalışan Çocuklar ve Ergenler Hareketi), MANTHOC (Çalışan Çocukların ve Ergenlerin Hareketi) ve RedNNA (Ulusal Çocuk ve Ergenler Ağı) bu örgütlerdendir. Çalışan çocuk örgütleri ağırlıklı olarak 8-18 yaş arası çocuklardan oluşmakta ve çocukların çoğu büyük şehirlerin enformel sektörlerinde, sokaklarda ve açık alanlarda çalışmaktadır (Prestel, 2008). Liebel (2003), örgütlenen çocukların büyük bir çoğunluğunun göç etmiş veya göçmen çocuğu olarak kentte doğmuş olduklarını insanlık onurunu ihlal eden ve kişisel gelişimlerini tehlikeye atan koşullar altında yaşadıklarını ve çalıştıklarını belirtmektedir. Bu kapsamda çalışan çocukların örgütleri, azgelişmiş ülkelerde yoksul çocukların örgütlenmeleri şeklinde karşımıza çıkmaktadır.

Her zaman ulusal ölçekte olmayan örgütler, Afrika ve Hindistan'da genellikle sadece birkaç şehirdeki sendikalarından oluşmakta zaman zaman, belirli çalışma alanlarında çalışan çocuklar (örneğin ayakkabı temizleyicileri, yük taşıyıcıları) bu çalışma alanında kurulmuş derneklerde bir araya gelmektedir (Liebel, 2003).

Çalışan çocuk örgütleri, okulu reddetmemekte, ancak çocukların isteyken de öğrendiklerine inanmaktadır. Onlara göre okul, çalışan çocuklara açık, işle birleştirebilecekleri ancak zorunlu olmaması gereken bir seçenek olmalıdır (Nieuwenhuys, 2009). Bu yönüyle hareketler, baskın olan çocuk işçiliği karşıtı söyleme bir tepki niteliğindedir. ILO'nun çocuk işçiliği yaklaşımını batılı bir yaklaşım olarak görmekte ve az gelişmiş yoksul ülkelerin gerçekliği ile bağdaşmadığını düşünmektedirler (Prestel, 2008). Çocuk işçiliğini ortadan kaldırmayı hedeflemeyen bu hareketler, aksine çocuk işçiliğinin her zaman sömürü anlamına gelmeyeceğini savunurlar. Onlara göre çocukların çalışmasına yönelik yasal düzenlemeler, sadece yasaklamalar içermekte işçi olarak çocukların haklarını korumamaktadır. Bu yönüyle çocuk işçiliği, azgelişmiş ülkelerin gerçekliğinde yoksul çocukların ve ailelerin hayatta kalma biçimidir ve yok edilmesi değil insani koşullara çekilmesi gerekir.

Dünyada çocuk işçiliği sorununun çözülmesi için

Fotoğraf, Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Mekezi Vakfı arşivinden alınmıştır.

en etkili olacak yöntemin ne olacağı yıllardır tartışılmakta ve çocuk işçiliğine yönelik mücadele stratejileri geliştirilmektedir. Bu mücadele stratejileri genel olarak işbirlikçi ve zorlayıcı önlemler olarak iki yaklaşımda ele alınmaktadır. İşbirlikçi önlemler, zorlayıcı veya baskıcı müdahaleler içermeyen bunların yerine çocukların işten uzak durmalarını sağlayacak, okula gitmelerini kolaylaştıracak önlemleri içermektedir. Okula giden çocuklar için ailelere gelir desteği, çocuk işçiliğe yönelik bilinçlendirme çalışmaları bu kapsamdaki önlemlerdir. Zorlayıcı önlemler ise yasal ve cezai işlemleri içeren önlemlerdir. Belirli bir yaşın altındaki çocukların çalışmasının suç sayılması, para ve/veya hapis cezası ile cezalandırılması zorlayıcı önlemler içerisinde değerlendirilir. İki yaklaşım birbirinden oldukça farklı olmakla birlikte temellerinde aynı prensip yer alır. Bu temel prensip, çocuk işçiliğinin olumsuz bir olgu olduğu ve ortadan kaldırılması gerektiğidir. Çalışan çocuk hareketleri, bu temel prensibi tamamen yıkmaktadır.

1996 yılında Hindistan'ın Kundapur kentinde ilk kıtalararası toplantısını gerçekleştiren çalışan çocuk örgütleri taleplerini 10 başlık altında toplamıştır. Buna göre çalışan çocukların talepleri şunlardır;

- Sorunlarımızın, girişimlerimizin, tekliflerimizin ve örgütlenme sürecimizin tanınmasını talep ediyoruz.
- Çocukların ürettiği malların boykot edilmesine karşıyız.
- İşimize saygı duyulmasını ve güvenliğinin garanti altına alınmasını talep ediyoruz.
- Metodolojisi ve içeriği gerçekliğimize uygun olan bir eğitim altyapısı talep ediyoruz.
- Bağlamımıza uygun profesyonel bir eğitim talep ediyoruz
- Çalışan çocukların iyi sağlık hizmetlerine erişimini talep ediyoruz.
- Yerel, ulusal veya uluslararası düzeyde bizi etkileyen karar alma süreçlerinde yer almayı talep ediyoruz.
- Başta yoksulluk olmak üzere, durumumuzun temel nedenlerinin ele alınmasını talep ediyoruz.
- Çocukların kente göçe zorlanmaması için kırsal alanlarda daha fazla faaliyet ve karar vermede ademi merkezîyetçilik talep ediyoruz (IWGCL,1997).

Çocuk işçiliği ile mücadele prensibine tamamen aykırı olan bu talepleri önemli yapan ise talebin çocuk işçiliği sorununun öznesi olan çocuklardan gelmesi ya da geldiğinin iddia edilmesidir. Kendi hayatları üzerinde söz sahibi olmayı talep eden çocukların oluşturduğu çalışan çocuk hareketleri, gerek çocuklara yönelik sorunların tanımlanması gerekse politika oluşturulması konusunda çocukların karar alma süreçlerine katılımının önemini vurgulamaktadır. Bu kapsamdaki sorun ise çalışmayı talep eden çocukların çalışmasına izin

Fotoğraf, Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Mekezi Vakfı arşivinden alınmıştır.

verilip verilmeyeceği noktasında ortaya çıkmaktadır.

Lavalette (1999), "çalışmak istiyorum" diyen çocukların çalışma taleplerinin bu iş deneyiminin olumlu ve faydalı olması nedeniyle mi yoksa kendilerinin (ve ailelerinin) işin getirdiği gelire ihtiyacı olduğu için mi gerçekleştiğinin önemli olduğunu vurgulamaktadır. Bu karar üzerinde yetişkinlerin ne derece etkili olduğu oldukça önemlidir. Şüphesiz ki kararlar üzerinde aile ve ailenin gelir düzeyinin etkisi büyük olacaktır.

Lavalette (1999) bu kapsamda şu soruların sorulması gerektiğini belirtmektedir; Çocukların uzun vadede sağlıklarını ve gelişimlerini olumsuz yönde etkileyecek alanlarda çalışmasına izin verilmeli mi? Ya çocukların istihdamı yetişkin işçilerin yerini almak veya yetişkin ücretlerini düşük tutmak için kullanılırsa? Bu durumda çocuğun çalıştırılmasından doğrudan kim yararlanır?

Lavalette (1999)'ye göre çocuğun sesine öncelik vermek, bu ve benzeri soruları görmezden gelmek veya hafife almak anlamına gelebilecektir. Çocukların bir özne olarak hayatlarına karar vermelerinin önemini vurgulayan Liebel (2003) ise çalışan çocuk örgütlerinin çocukların yaşam koşullarının iyileştirilmesine katkı sağladığını belirtmektedir.

Çalışan çocuk örgütlerinin varlığını ve geliştirilmesini anlamlı bulan Liebel (2003) de bu örgütlenmelerin kapitalist ekonomi tarafından şekillendirilen yapısal sömürü ve yoksulluk ortadan kaldırılmadan çocukların yaşam koşullarını tamamen değiştiremeyeceğini sadece sorunları hafifleteceğini belirtmektedir.

Reddy (2013), ise çalışan çocukların kendi kendilerini işin baskıcı veya sömürücü yönlerinden kurtarabilmesi için kurtuluşlarında rol oynamaları gerektiğini vurgulamaktadır. Woodhead'e (1998) göre ise çocukların bakış açılarını dinlemek, tehlikeli ve sömürücü olan çocuk işçiliğiyle mücadele çabalarını baltalamadığı gibi çocuk merkezli, bağlama uygun ve çalışan çocukların yüksek yararına olan yollarla müdahale etmek için çok daha sağlam bir başlangıç noktası sağlamaktadır.

Çocukların seslerinin dinlenmesi, çocukların yaşadıkları sorunların daha iyi tanımlanması, politikaların sağlıklı oluşturulması noktasında şüphesiz ki faydalıdır ancak çocuklar "biz çalışmak istiyoruz" dediklerinde bu sözün arkasında yatan gerçekleri ve getireceği sonuçları düşünmek durumundayız. Çocukların sesini dinlemenin sonuçlarının ne olacağını belki de bize en iyi gösteren Bolivya deneyimidir. Bolivya Hükümeti tarafından 2014 yılında 548 sayılı "Çocuklar ve Ergenler Yasası" kabul edilmiştir. Yasa, çocuk haklarını toplumun geleneklerini ve ülkenin sosyo-kültürel yapısını dikkate alarak düzenlemeyi hedeflemiştir. Bu kapsamda çalışan çocukların çalışmalarını yasaklamak yerine onları sömürüden koruyan düzenlemeler içermektedir (Liebel, 2015).

Yasanın en çok tartışılan maddesi 10-14 yaş arasındaki çocukların belirli şartlar altında çalışmasına izin verildiği 129. maddedir. Maddenin kabul edilmeden önceki taslak hali 14 yaşın altındaki çocukların yaptığı çoğu işi yasaklamış ancak UNATSBO'nun (Bolivya Çalışan Çocuklar ve Ergenler Sendikası) örgütlediği sokak protestoları sonrası hükümet 129. Maddeyi revize ederek 14 yaşın altındaki çocukların belirli şartlar altında çalışmasına izin vermek zorunda kalmıştır (Daalen ve Mabilard, 2018).

Çocukların sesini dinleyen Bolivya hükümetinin bu tutumu, 138 ve 182 nolu ILO sözleşmelerini onaylamış bir ülke olması sebebiyle ILO tarafından tepkiyle karşılanmıştır. Bolivya hükümeti 2018 yılına kadar yasa konusunda ısrarcı olmuş ancak 2018'de 129. Maddeden vazgeçerek uluslararası düzenlemelere uyum sağlamak durumunda kalmıştır. 2014 - 2018 yılları arasında ise yasa uygulanmıştır. Yasa, 129. Madde dışında tüm devlet kurumlarının ve çocuklardan sorumlu yetişkinlerin çocukların "yüksek yararını" gözetmesini gerektiren, aile içinde, okulda ve diğer devlet kurumlarında ve kamuda çocuklara yönelik her türlü fiziksel veya psikolojik şiddeti yasaklayan düzenlemeler de içermektedir (Liebel, 2015).

Bu düzenlemeler 129. Madde kadar uluslararası gündemi meşgul etmemiştir. Bolivya'nın yaşadıkları çocuk-

Fotoğraf, Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Mekezi Vakfı arşivinden alınmıştır.

ların sesini dinlemenin iki sonucunu ortaya koymaktadır. İlk olarak bize yerel hükümetler dinlese de dünyanın az gelişmiş ülkelerdeki çocukların sesini dinlemeye henüz hazır olmadığını göstermektedir. 129. Madde dışındaki maddelerin uluslararası gündemi yeterince meşgul etmemesi bunun bir göstergesi konumundadır. İkinci olarak Bolivya'nın deneyimi, çocukların sesini dinlemenin bazı durumlarda sesini dinlediğimiz çocuklara zarar verebileceğini göstermektedir.

Nitekim ABD Çalışma Bakanlığı'nın 2018 raporuna göre Bolivya'da 7-14 yaş arası çocukların %15,2'si istihdamdır. Bu istihdamın bir kısmı madenlerde, ev işlerinde, tarlalarda zorla çalıştırma; seks işçiliği ve yasadışı faaliyetlerde zorla çalıştırma şeklinde karşımıza çıkmaktadır.

Dolayısıyla çocukların bir işi yararlı bulması veya çalışmak istemesi çocuk işçiliğini kabul etmek için yeterli olmamakta sesini dinlediğimiz ya da dinlediğimizi sandığımız çocukların sömürülmesi ve sessizleştirilmesi ile sonuçlanabilmektedir. Kaldı ki ILO ve UNICEF'in Haziran 2021 raporu, mücadele konusunda da ne kadar "başarılı" olduğunu ortaya koymaktadır. Rapora

Fotoğraf, Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Mekezi Vakfı arşivinden alınmıştır.

göre çocukların çalışmasının kabul edilmediği aksine mücadele edildiği son dört yılda çalışan çocukların sayısı 8,4 milyon artarak dünya genelinde 160 milyona yükselmiştir. Çocuk işçilik ile mücadelede geçen yıllara rağmen çocuk işçilik sorunu, devam etmekle kalmamakta ne yazık ki bu devamlılık artarak gerçekleşmektedir. Mücadele çabalarına rağmen artan çocuk işçiliğinin büyük kısmı ise az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde gerçekleşmektedir. Türkiye'nin de içinde yer aldığı bu ülkelerde ne yazık ki çocuk işçilik sorunu ile mücadele ediyor görünmekten öteye gidilememektedir.

Kaynakça

Daalen E. ve Mabillard, N. (2018). "Human Rights in Translation: Bolivia's Law 548, Working Children's Movements, And The Global Child Labour Regime", The International Journal of Human Rights, England: Palgrave Macmillan.

IWGCL [The International Working Group On Child Labour], (1997). "Have We Asked The Children?":Bangalore, India.

Lavalette, M. (1999). "A Thing of the Past? Child Labor in Britain in the Nineteenth and Twentieth Centuries", Liverpool: Liverpool University Press.

Liebel, M. (2003). "Working Children as Social Subjects : The Contribution of Working Children's Organizations to Social Transformations", Childhood 10: 265.

Liebel, M. (2015). "Protecting the Rights of Working Children instead of Banning Child Labour"International Journal of Children's Rights, 23: 529-547.

Liebel, M. (2018). "The Movements of Working Children and the International Labour Organization.A Lesson on Enforced Silence", Children & Society Volume 33,142-153.

Nieuwenhuys, O. (2009). From Child Labour to Working Children's Movements. Qvortrup, J. Corsaro W., Sebastian Honig M. (Ed.), *The Palgrave Handbook of Childhood Studies*.

Prestel, P. I. S. (2008). "Changing Their Lives: The Working Children's Movement In Bolivia", Graduate School of Development Studies, The Hague, The Netherlands.

Reddy N. 2013. The international movement of working children. The Concerned for Working Children, Bangalore. Available at http://www.concernedforworkingchildren.org/wp-content/uploads/International-Movement_Nandana-Reddy_March-7_Paper.pdf [Accessed 18 April 2018].

US Department of Labor (2018). "2018 Findings On The Worst Forms Of Child Labor: Bolivia".

Woodhead M. (1998). "Children's Perspectives on Their Working Lives: A Participatory Study in Bangladesh, Ethiopia, The Philippines, Guatemala, El Salvador and Nicaragua" Stockholm: Radda Barnen Save The Children Sweden.

1. İş yapılan yere ve yapılacak işe uygun merdiven ya da çalışma platformu olmalı ve bunlar çalışma sırasında kullanılmalıdır.
2. Çalışma sahasından gelip - geçen birinin kazara çarpmasına engel olmak için, saha; gözlemci ya da bariyerlerle kontrol altına alınmalıdır.
3. Merdivenin üzerinde çalışılırken herhangi bir doğrultuda gereğinden fazla uzanılmamalıdır.
4. Merdivenin üzerinde uygun bir tutamaç yer almıyorsa, merdivenin üstte yer alan son üç basamağında (en üst noktasını oluşturan basamak da dahil olmak üzere) çalışılmamalıdır.
5. Merdiven çalışanın rahatça işini yürütebileceği ve mümkün olduğunca çalışanın yüzünün yapacağı işe dönük olacağı şekilde yerleştirilmelidir.
6. Merdiven üzerinde mümkün olduğunca yanal yüklenme oluşturulacak (örneğin matkap ile beton, tuğla vb. sert zeminin delinmesi işi gibi) işlerden kaçınılmalıdır.
7. Yanal yüklenmeden kaçınılmadığı durumlarda, merdiven sabitlenerek devrilmenin önüne geçilmelidir. Yanal yüklenme oluşturacak işlerde daha güvenli bir erişim ekipmanı tercih edilmelidir.
8. Çalışanlara yüksekte ve merdivenlerle güvenli çalışma konusunda iş sağlığı ve güvenliği eğitimi verilmelidir.
9. Olası iş sahanın elektrik enerjisi kesilmeli, etiketlenmeli ve kilitlenmelidir.
10. Çalışanlar; iş güvenliği gözlüğü takmalı, işe ve eline uygun eldiven giymeli, yerin toz durumuna göre de FFP1 veya FFP2 filtrelili (kullanılabilir türü) toz maskesi kullanmalıdır.

Ne yapılmalı?

İKİ DAKIKA DÜŞÜN > Sayfa 39'un yaniti

İş Kazalarının Altında Yatan Nedenler ?

Mustafa TAŞYÜREK (*)
mtasyurek@gmail.com

Eğer olaylara ve hayata bakışımızı değiştirebilirsek, gördüklerimizi, yaşadıklarımızı değiştirebiliriz^(1,2).
Dr.Wayne W. Dyer

Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK), 2020 yılı iş kazası ve meslek hastalığı istatistiklerini yayınladı. Bu dokümandaki tablolar, kötü sağlık ve güvenlik koşulları ve uygulamalarının iş yerinde çalışanların yaşamları üzerindeki etkisinin açık bir hatırlatıcısıdır.

SGK'ya göre; 5510 Sayılı Kanunun 4-1/a ve b maddesi kapsamındaki sigortalılar, 2020 yılı içinde; 384.605 iş kazası ve 909 meslek hastalığına sunuk (maruz) kalmışlardır. Aynı yıl içerisinde çalışanların 1240'ı iş kazası, 5'i de meslek hastalığı sonucu yaşamını yitirmiştir⁽³⁾.

İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Meclisi raporlarına göre ise ülkemizde 2020 yılında 101'i göçmen/mülteci olmak üzere 2.427 işçi iş kazası (iş cinayeti) sonucu yaşamını yitirmiştir^(4,5).

Çalışan nüfusun sayısı Türkiye'ye yakın olan Büyük Britanya'da ise (2019/20 döneminde) 113 kişi iş kazası sonucu hayatını kaybetmiştir. Ülkemizde ölümlü sonuçlanan iş kazası sayısı ne yazık ki Büyük Britanya'dan en az 11 kat daha fazladır^(6,7).

Sağlık ve güvenlik açısından 2020 ve 2021 yılları, yönetilmesi gereken Covid-19 pandemi risklerinin eklenmesiyle ilginç ve sıra dışı yıllar oldu. Bu, işyeri güvenliği açısından tüm işletmeler için olağanüstü yeni zorluklarla da sonuçlandı⁽⁸⁾.

İŞ KAZASI NEDEN OLUR?

İnternet ortamında bir araştırma, bir gezinti yapıldığında çoğunlukla aşağıda özetlenen bilgilerle karşılaşılmaktadır.

Günümüz iş gücünde her 100 kazadan 80'i olaya karışan kişi(ler)den kaynaklanmaktadır. Bu değerlendirme, kazaların büyük çoğunluğunun işçilerin doğru önlemleri almadığı için meydana geldiği fikrini doğrulayabilir. Ayrıca, kazaların nasıl ve neden meydana geldiğini açıklayan (çoğunlukla birbirlerine benzeyen) neden(ler) listesi sıralanır.

İş kazalarının nedenleri:

- Çalışanların kendilerine aşırı güvenmeleri
- Tertip, düzen ve temizliğin uygun olmaması
- Dikkat dağınıklığı
- İş güvenliği prosedürlerinin ihlal (göz ardı) edilmesi,
- Bir göreve gerekli olan tüm bilgileri almadan başla(t)mak, bilgi eksikliği
- Bir işe başlamadan önce hazırlanmamak, iş tehlike analizinin yapılmaması
- Doğru prosedürleri izlemeden, kısa yollara sapmak⁽⁹⁾
- Aşırı efor ve yorgunluk
- Kayma, takılma ve düşmeler
- Dikkat dağıtıcı şeyler
- Dağınık çalışma ortamı⁽¹⁰⁾
- İş güvenliği eğitimlerinin eksikliği
- Kötü ekipman, politikalar, veya sistemler
- Cehalet (bilgisizlik)
- Risklere karşı dikkatsizlik⁽¹¹⁾

Çalışanlar işyerlerinde acaba neden yaralanmaktadırlar?

Yaralanma veya ölümlü sonuçlanan olayların arkasında ne var?

Yukarıdaki liste incelendiğinde pek çok kişi, işyerinde yaralanma ve hastalıkların, işçilerin hata yapması

* Kim. Müh., İş Sağlığı+İşletme Yönetimi Bilim Uzmanı
Çalışma Bakanlığı Eski İş Güvenliği Müfettişi (1978-1985)
İş Güvenliği Uzmanı (A Sınıfı Sertifikalı)
Fişek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Merkezi Vakfı Denetim Kurulu Üyesi

ve dikkatsizlik nedeniyle meydana geldiğini düşünebilir. Oysa, işyeri iş sağlığı ve güvenliği yönetimi, bireysel bir olaya daha yakından baktıklarında, işyerinde meydana gelen kazalara (*sadece o işyerinde çalışanların değil*) birden çok faktörün katkıda bulunduğu daha net olarak anlaşılır.

Kaza nedenlerine ilişkin inançlar ve bu inançları doğru yönde değiştirmek iş sağlığı ve güvenliği çalışanlarına önemli yükümlülükler getirmektedir.

İNSAN FAKTÖRLERİ VE İŞ GÜVENLİĞİ

İşyerinde iş güvenliğinin sağlanmasında, iş kazası ve meslek hastalıklarını önlenmesinde elbette çalışanların da **sorumlulukları** vardır.

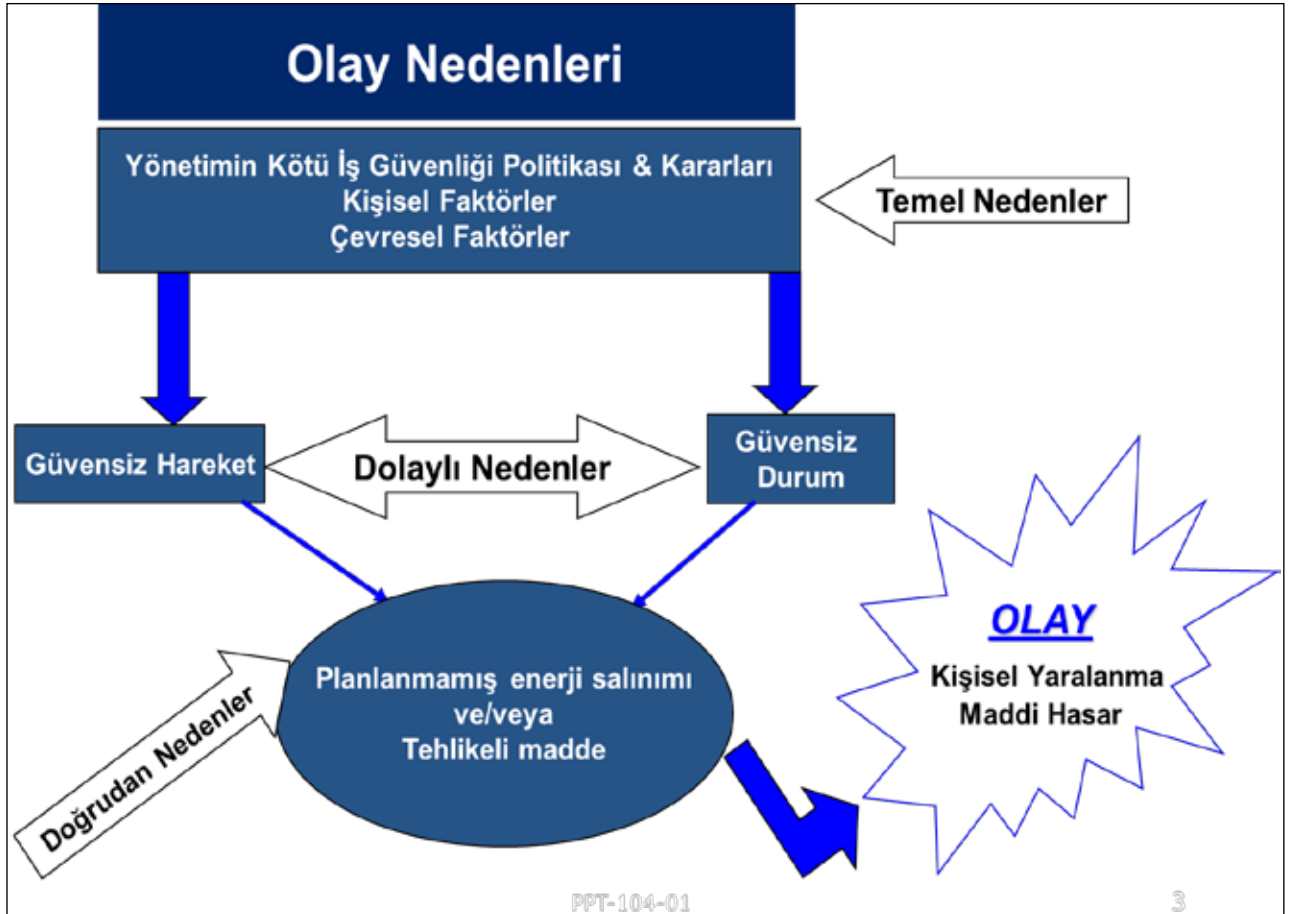
Bu sorumluluklar, tıpkı iş kazalarının nedenleri olarak internet ortamında değişik kaynak ve dokümanlarda belirtildiği gibi, şu şekilde özetlenmektedir:

- Güvenlik tehlikelerini tanıma(k)
- Güvenlik tehlikelerini bildirme
- İyi bir tertip-düzen-temizlik sağlama(k)
- Güvenli çalışma
- Uygun kişisel koruyucu donanım kullanma(k)
- Güvenlik eğitiminden en iyi şekilde yararlanma

Olaylara (iş kazalarına %80 - %90) neden olan "insan" faktörleri ne demektir?

Olaylara neden olan insan faktörleri, bir olaya karışan operatör, işçi veya personele doğrudan atfedilebilir faktörlerdir. Bunların dışında başka bir dizi insanların (özellikle sonuçlarını düşünmediği ya da tahmin etmediği, çoğu kez başka kurum ve kuruluşlarda çalışan) davranışından kaynaklanan faktör(ler) olaylara katkıda bulunabilir.

"Bir işyerinde meydana gelen olayların yaklaşık % 80-90'ından insan faktörleri sorumludur" diyor. **Oluş(turul)an** algı, "kazanın oluşumuna çoğunlukla kaza geçiren(ler)in, ya da o ortamda bulunan diğer çalı-

Şekil 1 – Olay nedenleri teorisine bir örnek

şanların **güvensiz eylemleri** neden olmaktadır” şeklindedir. İş kazalarının araştırılmasında kullanılan ifade ile “**kusurlu**”, soruşturulmasında (adli merciler) kullanılan ifade ile “**suçlu**”, hep (*sadece*) o işyerinde çalışanlar mı?

HANGİ İNSAN?

Bu sorunun yanıtı açıkça bir iş kazası incelenerek verilebilir.

Bursa’da fabrikada facia! 2 işçi öldü, 1 işçi ağır yaralı⁽¹²⁾ (29 Kasım 2019)

Bursa İnegöl’de Yeniceköy OSB’de faaliyet gösteren mobilya üretimi yapan bir firmanın depolama bölümünde yükleme yapılması sırasında “**mobilyanın yüklendiği yere sabitlenmiş dorsenin devrilmesi**” nedeniyle dorsenin içindeki mobilyaların altında kalan iki işçi hayatını kaybetmiş, bir işçi de dorse altında kalarak ağır yaralanmıştır.

Yükleme yapılan dorsenin yere paralel konumunu korumak için, motorlu araç kısmından ayrılarak, araca bağlantının yapıldığı (ön) tarafta bulunan iki adet destek (sabitlenme) ayağı ile zemine sabitlenmiştir. Sabitleme ayakları, sonsuz dişli mekanizması şeklinde, dorsenin ön bölümündeki iki kenar noktasında bulunmakta, dorsenin yükleme sırasında öne doğru eğilmesini önlemek amacıyla zeminle irtibatlandırılarak konumu sabitlenmektedir. Dorsenin arka bölümünde ise aracın lastikleri bulunmaktadır.

Fotoğraf 2 – Konteynerin içinde yüklenmekte olan mobilyaların altında kalan işçinin çıkartılması^(14,15)

Pek çok kişi, işyerinde yaralanma ve hastalıkların, işçilerin hata yapması ve dikkatsizliği nedeniyle meydana

Fotoğraf 1 – Yükleme sırasında destek ayaklarından birinin kapanması sonucu ters dönen dorse ve üzerindeki konteyner^(12,13)

na geldiğini düşünebilir. Basına yansıdığı şekilde yukarıda özetlenen kazaya (faciaya) daha yakından baktıklarında, işyerindeki kazalara birden çok faktörün katkıda bulunduğu net olarak anlayabilirler.

Ciddi bir olayı veya iş kazasını araştırırken şu soruları sormak ve yanıtlarını aramak önemlidir.

- İşyerinde bu hataya neden olan koşullar var mı?
- Bu koşullarda bir hatanın oluşmasına izin veren şey nedir?
- Prosedürler neden uygulanmadı?
- İşyerindeki sistemlerde, politikalarda ve/veya koşullarda değiştirilmesi gereken bir sorun mu var?

Güvensiz dururum ve güvensiz hareket olayın (kazanın) **dolaylı nedenleridir** (Bkz: Şekil- 1), diğer bir ifade ile buzdağının su üzerinde görünen kısmıdır. Olaya katkıda bulunan diğer faktörler ise, buzdağının su yüzeyinin altındaki kısmı yani -asıl- **temel nedenlerdir**.

Sadece **ne** olduğunu sormak değil, aynı zamanda kazanın meydana gelmesinde rol oynayan ve gelecekte tekrar kaza olma olasılığını artıracı olan gizli güvenlik sorunlarının belirlenmesine yardımcı olmak için **ne** olduğunu sormak da önemlidir.

Çoğu zaman, bir olayla ilgili altta yatan faktörlerin bir kombinasyonu vardır. Altta yatan nedenleri ararken, aşağıdaki alanlardan birinde veya daha fazlasında sorunlar bulabilirsiniz:

- İş görevleri ve prosedürleri: Güvenli ve pratik olduklarından emin olmak için nasıl tasarlandıklarına bakın
- Çalışma ortamı: Kötü çalışma alanı/ortamı, kötü hava kalitesi, yüksek / düşük sıcaklık vb.
- Yönetim ve organizasyon: Yetersiz güvenlik programı, kaynak eksikliği, zayıf iletişim, sorunları bildirmek için bir sistem yok veya yönetimin katılımı yok
- Bireysel işçi veya işgücü: Deneyimsizlik, yetersiz eğitim, yorgunluk, stres veya iletişim sorunları

Ayrıca gizli tehlikeleri belirlemek için bir görevi analiz ederken, aşağıdaki gibi sorular sormak da önemli ve gereklidir.

- İş süreçleri ve **ekipman uygun şekilde tasarlanmış mı?**
- Çalıştırma prosedürleri yeterli ve açık mı?
- Çalışma kuralları gerçekçi mi?
- Eğitim yeterli mi?

Herkes hata yapar, ancak hata olduğunda **nedenini** sormak önemlidir. Yaralanmaları önlemenin en iyi yolu, bunlara katkıda bulunan **temel politikaları, prosedürleri ve koşulları düzeltmektir**⁽¹⁶⁾ (Bkz: Şekil-1).

29 Kasım 2019'da Bursa – İnegöl'de iki işçinin ölümü, bir işçinin ağır yaralanması ile sonuçlanan facia neden oldu?

Bu kaza (%80-90) işçilerin (çalışanların) kusurundan ya da insan hatasından mı kaynaklandı?

Bu sorunun yanıtlanmasına yardımcı olabilecek bir kaza inceleme ve araştırma raporu(17) birlikte inceleyelim.

Cumhuriyet Başsavcılığının talebi üzerine: TMMOB Makine Mühendisleri Odası Bursa Şubesi'nin ilgili teknik görevlilerinden oluşan inceleme heyeti (**Ersan Gönül, Burak Bayraktaroğlu, C. Serdar Sönmez**), olay yerinde dorse sabitleme ayaklarından birinin kapanmasına ilişkin olarak olay yerinde yaptığı incelemede;

- Dorsenin fabrikanın depo bölümüne, zeminden yaklaşık 1,5 m. yüksekliğe sahip bir rampayla, yükleme kapağı depoya doğru gelecek şekilde yanaştırıldığı ve destek ayaklarıyla bulunduğu yerde konumlandırıldığı,
- Dorsenin, çalışanlar tarafından yükleme yapıldığı sırada dorse destek ayaklarından birisinin deformatsyon sonucu kapanması sonucu dengesini kaybettiği, dorsenin dengesinin bozulduğu tarafta bulunan ve yaklaşık 1,5 m yükseklikten yuvarlanarak ters döndüğü,
- Çevirme kolunun bulunduğu taraftaki dorse destek ayağının tamamen kapanarak deforme olduğu, diğer ayağının ise kazanın meydana geldiği andaki konumunu koruduğu (Fotoğraf 3), görülmüştür⁽¹⁷⁾.

Laboratuvar incelemesi

1 numaralı ayak kaynak bağlantıları, taşlama işlemiyle kesilerek, alt (iç) boruya ulaşılmıştır (Fotoğraf 4)

Yapılan incelemelerde dorse üzerindeki etikette üretici firmanın destek ayağı için faydalı model patent aldığı gözlenmiştir.

Etiketeki teknik bilgiler aşağıdadır.

Kaldırma kapasitesi : 25 ton

Taşıma kapasitesi: 5 ton

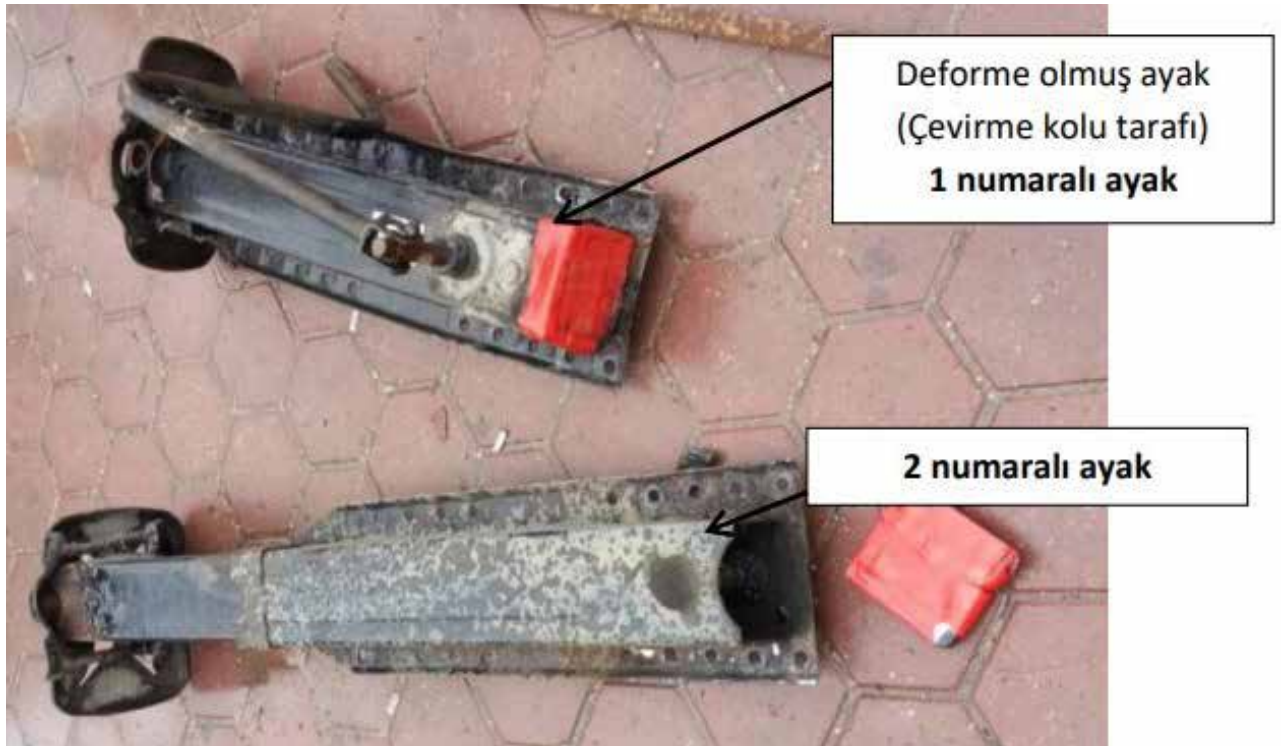
Tarih : 2015

“Bir su damlasında, tüm okyanusların tüm sırları saklıdır(18).”

Halil Cibran

2 numaralı destek ayağı da kesilerek iç kısımdaki döküm parça çıkartılmış ve kontrol edilmiştir (Fotoğraf 9). Atölyede yapılan inceleme sonucunda; 1 numaralı ayakta bulunan, kuvvetli milden alt (iç) ayağa aktaran döküm parçasının, 4 parçaya ayrılarak kırılmış olduğu görülmüştür (Fotoğraf 5 -7). Kırılma olayı sonucunda, kırılan döküm parçaya,

bağlı olarak çalışan alt (iç) borunun, üst ayak borusu içinde hareket ederek, ayağın kapanmasına neden

Fotoğraf 3 - Destek ayaklarının durumu⁽¹⁷⁾

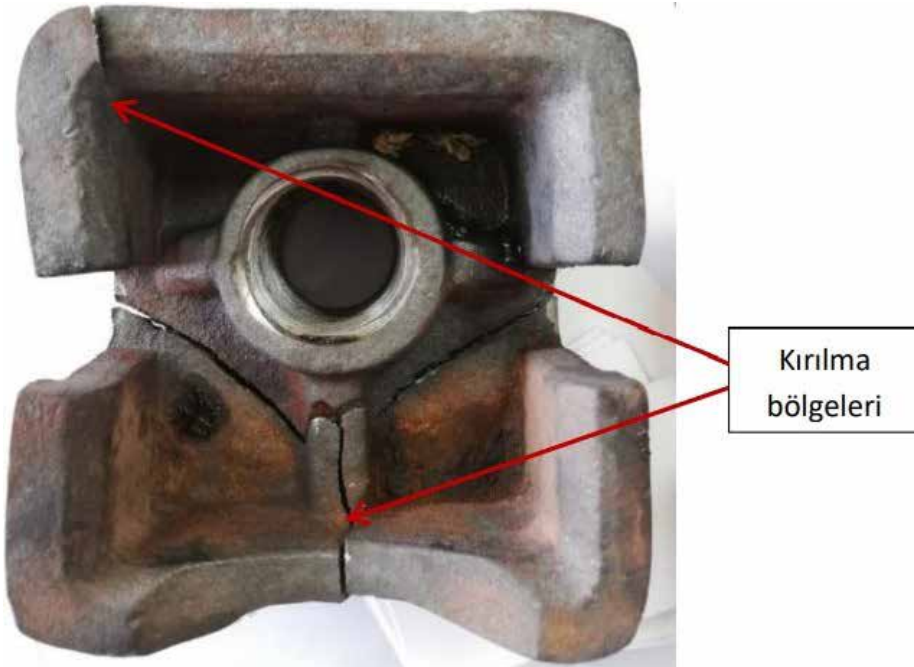

Fotoğraf 4 - Destek Ayağı İnceleme Aşamaları⁽¹⁷⁾

olduğu belirlenmiştir (Fotoğraf 6). Kırılma olayının, döküm parçasının milin kenara uzak olan kısmında ve kenarda meydana geldiği görülmüştür. (Fotoğraf 6 -7 - 8 - 9).

SONUC

Kapalı bir kutu şeklinde olan konstrüksiyon içindeki üst kapak malzemesinin kırıldığı, kırılmanın etkisiyle kapağın, bağlı olduğu dişliden boşaldığı ve sabitleme ayağının kapandığı, bunun da dorsenin devrilmesine yol açtığı sonucuna varılmıştır⁽¹⁷⁾.

Fotoğraf 5 - 1 Numaralı Ayak Döküm Parçaları Kırılma Bölgeleri⁽¹⁷⁾

Fotoğraf 6 - 1 Numaralı Ayak Döküm Parçaları Kırılma Bölgeleri⁽¹⁷⁾

Fotoğraf 7- 1 Numaralı Ayak Döküm Parçaları Kırılma Bölgeleri⁽¹⁷⁾

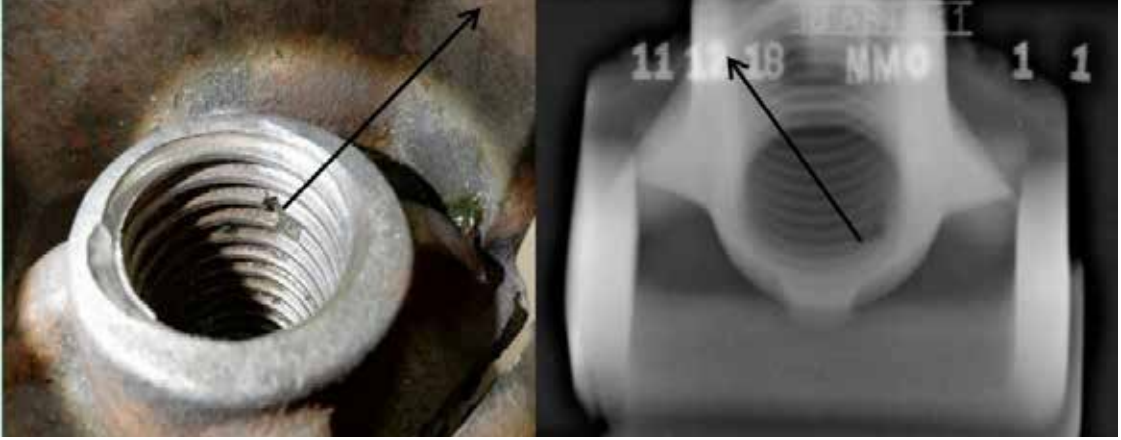

Fotoğraf 8 - 2 Numaralı Ayak – Alt Boru Döküm Parça Bağlantısı⁽¹⁷⁾

Fotoğraf 9 - Kırılma Yüzeylerinde Korozyon⁽¹⁷⁾

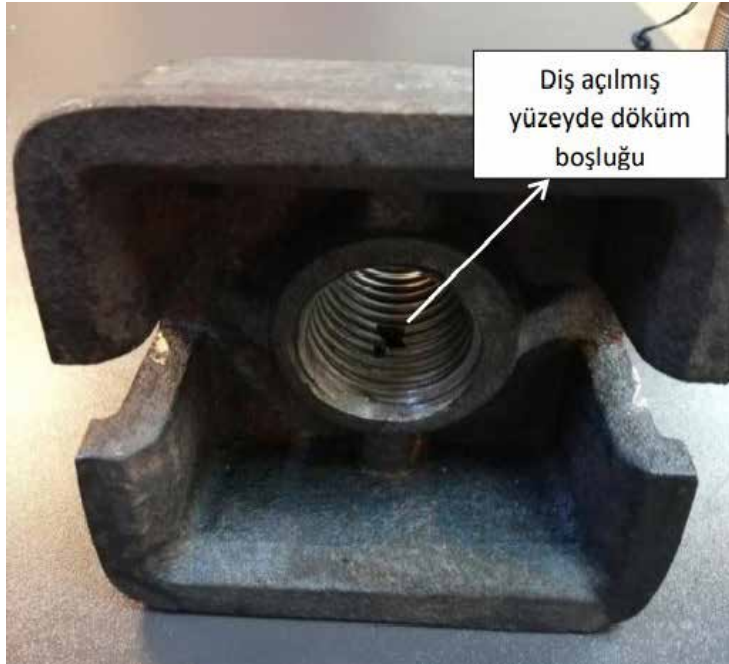
Dişli milin üzerinde hareket ederek yükü kaldıran döküm parçasının kırılmasının, ölümlü kazanın meydana gelmesine neden olduğu kanaatine ulaşılmıştır (Fotoğraf 5 – 6 – 7- 8). Kırılan parça yüzeylerinin temiz kısımlarında (yağdan etkilenmeyen) **korozyon oluşumları belirlenmiştir. Çatlak oluşumunun, olaydan çok önce var olduğu kanaatine varılmıştır (Fotoğraf 9). **Kırılan parçanın iç yüzeyinde (diş açılan kısım) döküm boşlukları** olduğu görülmüştür (Fotoğraf 10). Kırılan parçanın başka bir örneğinin incelenmesi amacıyla deforme olmamış ayak kesilerek, döküm parçası çıkartılmıştır. Döküm parçasının iç yüzeyinde (diş açılmış kısım) döküm boşluğu bulunduğu görülmüştür (Fotoğraf 11). Yapılan incelemede deforme ayağa ait milde deformasyon ve hata görülmemiştir. Her iki parça karşılaştırıldığında, **kırılan parçanın ölçüsel olarak diğer ayaktan çıkarılan döküm parçasından farklı** olduğu görülmektedir. Kırılan parçanın diş açılan kısmı merkezlenmemiştir. Bu durumun, tasarımsal bir farklılıktan mı yoksa döküm hatasından mı kaynaklandığı, tasarım bilgileri olmadığından belirlenememiştir (Fotoğraf 12).**

Fotoğraf 10 - 1 Numaralı Ayak Döküm Parça (Kırılan Parça) Diş Açılan Bölgede Döküm Boşlukları⁽¹⁷⁾

İş güvenliği konusunda yapılan bilimsel çalışmalar, iş kazalarının nedenlerini oluşturan **güvensiz durumlar** ve güvensiz davranışların hangi sorunlardan kaynaklandığının saptanması büyük önem taşımaktadır.

İnegöl Yeniköy OSB'de bulunan "**mobilyaların yüklendiği dorsenin devrilmesi**" ile meydana gelen iş kazasının, **malzeme yorulması (kırılması) sonucu dorse sabitleme ayağının kapanması nedeniyle oluştuğunu ortaya koymuştur⁽¹⁷⁾**.

Fotoğraf 11 - 2 Numaralı Ayak Döküm Parça Diş Açılan Bölgelerde Döküm Boşlukları⁽¹⁷⁾

Fotoğraf 12 - 1 ve 2 Numaralı Ayak Ölçüsel Farklılığı⁽¹⁷⁾

Kazaların nadiren tek bir nedeni vardır. Hemen hemen tüm durumlarda, bir kazanın meydana gelmesine bir dizi faktör katkıda bulunmuş olacaktır⁽¹⁹⁾.

Bu olay, işletme sırasında **kullanılan ürünlerin üretiminden kaynaklanan hataları sonucunda** işyerlerinde ölümlü ve yaralanmalı iş kazalarına sebebiyet verebileceğini göstermesi açısından önemlidir. Kritik öneme sahip olan ve üretilen **bir ürünün mutlaka testlerinin yapılarak değerlendirilmesi** ve olumlu sonuç alınması durumunda kullanıma sokulması gerekmektedir. Bununla birlikte, yorulma etkileri de kesinlikle göz ardı edilmemelidir.

Üretimden kaynaklanan hatalar, çevresel etkiler ve konstrüksiyondaki yorulma durumları kaza risklerini arttırmaktadır. Diğer yandan da yapılan inceleme, **iş kazalarında malzeme seçiminin** ve malzeme yorulmasının mutlaka göz önüne alınarak incelenmesi gerektiğini göstermektedir⁽¹⁷⁾.

Kazaları önlemenin ilk adımı, kazaların neden olduğunu net bir şekilde anlamaktır⁽²⁰⁾.

Güvenlik bir öncelik değil, bir DEĞER'dir. Çalışanlar, verimlilik dahil hiçbir şey için güvenliklerinden ödün vermemelidir.

Son soruyu da biz soralım:

Çalışma ortamının hiç güvenli olmadığı, Türkçe dahi bilmeyen bazı göçmen/sığınmacı işçilerin kayıtdışı/güvencesiz çalıştırıldığı, iş güvenliği ayakkabısı kullanmanın dışında bir güvenlik önlemi alınmadığı bir dökümanede **güvenli makine parçası** üretilbilir mi?

Fotoğraf 13 – Dorse devrilmesine neden olan döküm parçasına benzer makine parçalarının üretildiği bir dokümhane

Kaynaklar

1- <https://aklinizikesfedin.com/wayne-dyer-ve-enguzel-7-sozu/>

2-<https://www.ozdeyis.net/tag/wayne-dyer-ozlu-sozleri/page/2/>

3-http://www.sgk.gov.tr/wps/portal/sgk/tr/kurumsal/istatistik/sgk_istatistik_yilliklari

4-<https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/isci-sagligi-ve-is-guvenligi-meclisi-2020-is-cinayetleri-raporunu-acikladi-1805705>

5-<https://t24.com.tr/haber/isig-raporu-aciklandi-2020-yilinda-2-bin-427-is-cinayeti-gerceklesti,926289>

6-<https://www.hse-network.com/the-annual-workplace-fatality-figures-for-2020-21-released-by-the-health-and-safety-executive-hse/>

7- <https://safetyaccess.co.uk/news/hse-statistics-2019-2020/>

8- <https://gateleypbc.com/insight/quick-reads/hse-released-health-safety-statistics-for-2019-20-for-great-britain/>

9-<http://premiersafetypartners.com/why-do-accidents-happen-in-the-workplace/>

10-<https://www.jmw.co.uk/services-for-you/personal-injury/blog/why-do-workplace-injuries-occur-5-most-common-causes-workplace-accidents>

11-<https://gocontractor.com/blog/workplace-accidents-happen/>

12-<https://www.bursasancak.com.tr/bursa-haber/bursa-da-fabrikada-facia-2-isci-oldu-1-isci-agir-yarali-h11929.html>

13-<https://www.haber16.com/bursada-dorse-faciasi-2-isci-oldu-1-isci-agir-yarali-bursa-haberleri/52610/>

14-<https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/mobilya-fabrikasinda-konteyner-devrildi-2-olu-1-yarali/1325136>

15-<https://anadoludabugun.com.tr/3-sayfa/mobilya-fabrikasinda-konteyner-devrildi-2-olu-1-yarali-73403h>

16-<https://aghealth.ucdavis.edu/news/underlying-causes-workplace-injuries-and-illnesses>

17-<https://www.mmo.org.tr/mayis-2021-sayi-53/makale/makale-bir-kazasinin-tahribatli-ve-tahribatsiz-muayene-uygulamaliyla>

18-<https://www.cumhuriyet.com.tr/yazarlar/baris-pehlivan/bir-garibin-oykusu-1856138>

19-<https://app.croneri.co.uk/topics/accidents-causes-and-prevention/indepth>

20-<http://premiersafetypartners.com/why-do-accidents-happen-in-the-workplace/>

Covid-19 Sınavını Geçemeyen İngiltere Sağlık Sistemine İlişkin Değerlendirmeler⁽¹⁾

Gülbiye YENİMAHALLELİ YAŞAR (*)

Prof. Dr. Gülbiye Yenimahalleli Yaşar tarafından hazırlanan ve pandemide ülkelerin sağlık sistemlerinin durumunu ele alan yazı dizisini İngiltere sağlık sistemine ilişkin değerlendirmeler ile sürdürüyoruz. Çalışma Ortamı'nın 167. sayısında ABD sağlık sistemi (Covid-19 Pandemisinde ABD Sağlık Sistemini Farklı Kılan Ne?) ile başlayan yazı dizisine önümüzdeki sayıda Türkiye örneği ile devam edeceğiz.

İngiltere bugünlerde akaryakıt tedarikinde yaşanan kriz nedeniyle gündemde olsa da Covid-19 pandemisi ile mücadeledeki başarısızlığına yönelik tartışmalar da sürmektedir. Dünyada 235 milyon kişinin hastalanmasına, 4,8 milyon kişinin ölümüne neden olan Covid-19 pandemisinin ikinci yılına çeyrek kala, 1 Ekim 2021 tarihi itibarıyla İngiltere 7,9 milyonluk toplam vaka sayısı ile dördüncü, yaklaşık 137 bin toplam ölüm sayısı ile sekizinci sıradaki yerini aldı. 30 bini aşan günlük yeni vaka sayısı bakımından ise ABD'den sonra ikinci sıradaki yerini korudu (<https://www.worldometers.info/coronavirus/>). Peki salgınlarla mücadele tarihindeki başarıları örnek olarak gösterilen İngiltere'nin Covid-19 pandemisindeki başarısızlığının altında yatan sağlık sistemi kaynaklı yetersizlikler nelerdir?

İngiltere sağlık sistemi; II. Dünya savaşının sonuna doğru SSCB'nin Doğu Avrupa'da etkin bir rol üstleneceği anlaşıldığında, SSCB'deki Semashko tipi sağlık sisteminden etkilenen, dolayısıyla herkese eşit ve parasız sağlık hizmetini yerinde sunmaya ve büyük oranda vergilerle finansmana dayalı bir model olarak Ulusal Sağlık Hizmetleri (USH) adıyla 1948 yılında kuruldu. Ünlü Beveridge Raporu doğrultusunda sosyal güvenlikte yeni bir dönemi de başlatan sistem, pek çok ülkenin model/örnek aldığı bir sistem oldu. Ancak daha 1952 yılında savaş sonrasında ağır ekonomik yükü nedeniyle bireylerden bazı hizmetler için katkı payı alınmaya başlanması ile ücretsiz sağlık hizmeti ilkesi çöğnendi (Aksakoğlu ve Giray, 2006). 1979'da başlayan Margaret Thatcher iktidarı ile ilk etapta kamu hizmet sunumunun önemli oranda daraltılması, devamında kamu hizmetlerinin özel sektör ilkeleri ve yöneticileri tarafından yönetilmeye başlanması ile kamusal karakteri aşınmaya başladı. 1990'da gündeme gelen özelleş-

tirme ve ticarileştirmelere dayalı neoliberal politikalar ile kırk yıl boyunca yıprandı, parasız sağlık hizmeti ilkesi de korunamamaya eşitlikler arttı. USH'nin hizmet sunumundaki sorumluluğunu stratejik yol göstericiliğe dönüştüren, halk sağlığı bütçelerinde kesintilere neden olan 2013 tarihli Sağlık ve Sosyal Yardım Yasası sistemdeki tahribatları sürdürdü (Usturalı Mut, 2021). Dünya Sağlık Örgütü 2018 yılında Londra'da Westminster'dan binilen metroyla doğuya doğru ilerlendiğinde her durakta 1 yaşam yılı yitirildiğini not etti (<https://www.who.int/news-room/facts-in-pictures/detail/health-inequities-and-their-causes>).

İngiltere sağlık sistemi; finansmanında ağırlıklı ola-

(1) Çalışmada İngiltere ismi kullanılmış olmakla birlikte birçok veri Birleşik Krallık'ın tümünü temsil etmektedir.

(*) Prof.Dr., Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Fişek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Vakfı Gönüllüsü.

rak vergilere dayalı, ilk başvuru noktası olan birinci basamak hizmetlerde genel pratisyenler, ev ziyaretleri yapan sağlık ziyaretçileri, bölge hemşireleri, ebeler ve koruyucu hizmet sunan sağlık ocaklarının bulunduğu bir hizmet sunum yapısına sahiptir. Hastalanma durumunda tedavi edici hizmetleri sunan hastanecilik hizmetleri kamuya ait "tröst" adı verilen hastaneler ile sunulmakta, bu hastanelerden ücretsiz yararlanmak için genel pratisyenler tarafından sevk edilmek veya acil bir durum varlığı aranmaktadır. "Vakıf tröstleri" olarak adlandırılan yarı özerk hastaneler de bulunmaktadır. Özel kuruluşlar da sağlık hizmeti sunabilmektedir. İngiltere'deki ulusal sağlık sisteminde 1,6 milyon sağlık personeli çalışmakta olup, %60'tan fazlası USH tröstleri tarafından istihdam edilmektedir. Genel pratisyenler işverenleri USH olmadığından bu sayıya dahil değildir. Sağlık personeli yetersizliği önemli bir sorun olarak ön plana çıkmakta, bu sorunu çözmeye dönük çabalar kapsamında son yıllarda hekim sayısında artış gözlenmekte birlikte, hemşire sayısında azalma yaşanmaktadır (Usturalı Mut, 2021).

Covid-19 pandemisi sağlık sistemlerindeki zayıflıkların bireylerin sağlık durumuna, ekonomik gelişmeye, hükümetlere olan güvene ve sosyal bütünleşmeye olan etkisini açık bir biçimde ortaya koydu (Schneider vd, 2021). Bu çalışma, İngiltere'nin Covid-19 pandemisindeki başarısızlığının ve artan eşitsizliklerin altında yatan sağlık sistemi kaynaklı yetersizlikleri irdelemeyi amaçlamaktadır.

Benzer gelir düzeyine sahip ülkeler ile kıyaslandığında, İngiltere sağlık sisteminin bazı güçlü ve zayıf yanlarının olduğu görülmektedir. 1998 yılından bu yana gerçekleştirilen ve Avustralya, Kanada, Fransa, Almanya, Hollanda, Yeni Zelanda, Norveç, İsveç, İsviçre, Birleşik Krallık ve ABD'nde hizmete erişim, bakım süreci, yönetsel verimlilik, hakkaniyet ve sağlık durumu/çıktıları başlıkları altında toplam 72 performans ölçütü ile değerlendirilen sağlık sistemleri performans karşılaştırması çalışmalarının 2017 yılı değerlendirmesinde İngiltere

sağlık sistemi dünyanın en iyi sistemi, ABD ise en kötü sistemi olarak belirlendi (Schneider vd., 2017). Tablo 1'deki veriler incelendiğinde İngiltere sağlık sisteminin bakım süreci ve hakkaniyet boyutlarında 1. sırada yer aldığı, hizmete erişim ve yönetsel verimlilikte ise 3. sıraya gerilediği görülmektedir.

İngiltere sağlık sisteminin performans derecesi bakımından en kötü göstergesi, ABD'den sonra sonradan ikinci sırada yer aldığı sağlık durumu göstergeleri/ sağlık çıktılarıdır (Tablo 1). Sağlık durumu göstergeleri bakımından doğumda yaşam beklentisinin düşüklüğü, risk faktörleri arasında ise obezite oranının yüksekliği dikkat çekicidir. İngiltere'de sağlık durumu göstergelerinin düşüklüğünün nedenlerini sorgulayan bir çalışma, sağlığın sosyal, ekonomik ve kültürel belirleyicilerinin varlığını da yadsımadan, benzer gelir düzeyindeki 18 gelişmiş ülke ile kıyaslandığında İngiltere'de sağlık harcaması, doktor ve hemşire sayısı ile görüntüleme cihazı sayısının düşük olduğuna dikkat çekmektedir. 2016 yılı verilerine dayanarak gerçekleştirilen çalışmada, toplam sağlık harcamasının Gayri Safi Yurtiçi Hasıla içindeki payı bakımından 18 ülke ortalaması %10,2 iken İngiltere'de %9,7'dir. Fransa ve Almanya sırasıyla %11 ve %11,3 pay ayırmaktadır. Kişi başına sağlık harcaması dikkate alındığında, İngiltere 18 ülke ortalaması olan 4.690 ABD Doları'ndan %10 daha düşük bir rakama (4.193 Dolar) sahiptir (Dayan vd., 2018).

Tablo 1: Sağlık Sistemleri Performans Derecelendirmesi (2017)

	Avust.	Kanada	Fransa	Almanya	Hollanda	Y. Zel.	Norveç	İsveç	İsviçre	İng.	ABD
Ortalama Derece	2	9	10	8	3	4	4	6	6	1	11
Bakım Süreci	2	6	9	8	4	3	10	11	7	1	5
Hizmete Erişim	4	10	9	2	1	7	5	6	8	3	11
Yönetsel Verimlilik	1	6	11	6	9	2	4	5	8	3	10
Hakkaniyet	7	9	10	6	2	8	5	3	4	1	11
Sağ. Durum./ Çıktıları	1	9	5	8	6	7	3	2	4	10	11

Kaynak: Schneider vd., 2017.

Aynı çalışma verilerine göre 2016 yılında gelişmiş 18 ülkede 1000 kişiye ortalama 3,6 doktor düşerken, İngiltere’de 2,8 doktor düşmektedir. Doktorların dörtte üçü uzman doktordur. İngiltere’de doktorların %28,1’i, hemşirelerin ise %15,2’si yurtdışı eğitilidir, diğer bir anlatımla göçmendir. İngiltere 18 gelişmiş ülke ortalaması ile kıyaslandığında hastane yatağı bakımından da yetersizdir. İngiltere’de 1000 kişiye 2,6 hastane yatağı düşerken 18 ülke ortalamasında 4,5 yatak düşmektedir. Bu durum son 30 yıldır yatak sayısının verimlilik kaygıları nedeniyle azaltılması ile ilişkilidir. Bu nedenle İngiltere en yüksek yatak işgal oranına sahiptir ve ihtiyaç duyulduğu anda yatağa ulaşmak sorun haline gelmiştir. Benzer bir eksiklik görüntüleme cihazları için de söz konusudur. 18 gelişmiş ülkede milyon kişi başına ortalama 19,6 Magnetik Rezonans (MR) cihazı ile 30,7 tomografi cihazı düşerken, İngiltere’de bu sayılar sırasıyla 7,2 ile 9,5’e düşmektedir (Dayan vd., 2018).

Dayan ve arkadaşlarının çalışması İngiltere’de sağlık durumu göstergelerinin düşüklüğünün bir diğer nedenini, benzer gelir düzeyine sahip ülkelere oranla İngiltere’de tedavi başarısındaki düşüklük ile açıklamaktadır. İnme ve bazı kanser türleri bakımından aradaki fark kapanmakla birlikte, ölüme en çok neden olan hastalıklar arasında yer alan kanser, kalp krizi ve inmeden ölüm oranları karşılaştırılabilir benzer gelir düzeyindeki ülkeler ortalamasına oranla yüksektir. İngiltere ayrıca bebek ölüm hızında da yüksek bir rakama sahiptir (Dayan vd., 2018).

Schneider ve arkadaşları tarafından 2017 yılında gerçekleştirilen çalışmada birinci sırada olan İngiltere, 2021 yılında tekrarlanan aynı araştırma verilerine göre dördüncü sıraya gerilemiştir (Tablo 2). Alt boyutlara göre dağılıma bakıldığında bakım sürecinde beşinci sıraya gerilemiş, sağlık çıktıları bakımından ise 2017

yılındaki çalışmaya kıyasla bir sıra iyileşme göstererek dokuzuncu sıraya yükselmiştir (Schneider vd, 2021). Bu veriler, İngiltere sağlık sisteminde en önemli sorunun, sağlık durumunun/çıktılarının diğer performans göstergelerine göre oldukça geride kalması, diğer bir anlatımla sağlık sistemi performansının sağlık durumu iyileştirebilmek için yeterli olamamasıdır. Performans alt başlıklarına ayrıntılı bir göz atmanın yararlı olacağı düşünülmektedir.

1. Hizmete Erişim: Hizmete erişim genellikle sağlık güvencesi ile ilişkilendirilmektedir. Sağlık güvencesi söz konusu olduğunda ise nüfusun ne kadarının sağlık güvencesi kapsamında olduğu ve bu güvencenin hangi hizmetleri kapsadığı önemlidir. Ayrıca hem kapsamda olan hem de olmayan hizmetler için yapılması gereken cepten ödemeler de hizmete erişimi olumsuz yönde etkilemesi bakımından dikkatle değerlendirilmelidir (Yenimahalleli Yaşar, 2018). Schneider ve arkadaşlarının (2021) araştırmasında hizmete erişim edenebilirlik ve zamanında erişim kapsamında ele alınmıştır. Edenebilirlik bakımından İngiltere sağlık sistemi en yüksek performans gösteren ülke olarak öne çıkarken, zamanında erişimde yaşanan sorunlar İngiltere’nin bu kapsamda dördüncü sıraya gerilemesine neden olmaktadır. Bu durum eşitsizliklerin sorun olduğu İngiltere’de bu sorunu daha da ağırlaştırmaktadır.

OECD verilerine göre İngiltere’de nüfusun %100’ü belirli bir temel hizmet kapsamı altındadır. Özel sağlık sigortası kapsamı ise %10’dur (OECD, 2019). İngiltere’de toplam sağlık harcamasının GSYH’daki payı 1980 yılında %5,1 iken 2019 yılında %10,3’e yükselmiştir (4.653 ABD doları – 3.154 Euro/kişi başı). Bu payın %77,8’ini kamu sağlık harcamaları, %16,7’sini ise cepten ödemeler oluşturmaktadır (OECD/European Union, 2020, Schneider vd, 2021). Cepten ödemeler

Tablo 2: Sağlık Sistemleri Performans Derecelendirmesi (2021)

	Avust.	Kanada	Fransa	Almanya	Hollanda	Y. Zel.	Norveç	İsveç	İsviçre	İng.	ABD
Ortalama Derece	3	10	8	5	2	6	1	7	9	4	11
Hizmete Erişim	8	9	7	3	1	5	2	6	10	4	11
Bakım Süreci	6	4	10	9	3	1	8	11	7	5	2
Yönetmelik Verimlilik	2	7	6	9	8	3	1	5	10	4	11
Hakkaniyet	1	10	7	2	5	9	8	6	3	4	11
Sağ.Durum./Çıktıları	1	10	6	7	4	8	2	5	3	9	11

Kaynak: Schneider vd., 2021.

özel sağlık kurumlarında, dış tedavilerinde, reçetesiz ilaçlarda, reçetelerde kalem başına, gözlük, protez gibi özel sağlık hizmetlerinin alımında ödenmektedir (Usturalı Mut, 2021). İngiltere GSYH'dan ayırdığı %10,3 pay karşılığında ABD dışındaki on ülkenin performans ortalaması alındığında, dördüncü sırada olması nedeniyle ortalamadan biraz üzerinde yer almaktadır.

2. Bakım Süreci: Araştırmada bakım süreci koruyucu bakım, güvenli bakım, entegre bakım, aynı doktoru tercih etme ve diğer hasta tercihlerini içermektedir. Koruyucu bakım kapsamında değerlendirilen mamografi taraması oranı, grip aşısı oranı ile beslenme, sigara ve alkol kullanımı konusundaki eğitimler bakımından İngiltere, İsveç ve ABD ile birlikte en yüksek performansa sahip ülkeler olarak değerlendirilmişlerdir. Diğer ülkelerde olduğu üzere İngiltere'de de araştırmaya katılanların %10'undan fazlası tedavi sırasında tıbbi hatalara sunuk kaldıklarını belirtmişlerdir (Schneider vd., 2021).

3. Yönetmelik Verimlilik: Yönetmelik verimlilik kapsamında sağlık sistemlerinin gerek hasta gerekse klinisyenler bakımından hangi düzeyde evrak ve diğer bürokratik işlemlere zaman ayırdıkları incelenmiştir. Bu kapsamda İngiltere; Norveç, Avustralya ve Yeni Zelanda'dan sonra dördüncü sıraya yerleşmiştir (Schneider vd., 2021).

4. Hakkaniyet: Araştırmada hakkaniyet; hizmete erişim, bakım süreci ve yönetmelik verimlilik konularındaki göstergelerde gelire dayalı farklılıklara odaklanmaktadır. Bu kapsamda İngiltere; Avustralya, Almanya ve İsviçre'den sonra dördüncü sırada yer almaktadır. Kişilerin cepten ödeme yapmalarını gerektiren finansal nedenlere dayalı erişim sorunları bakımından düşük gelirli ve yüksek gelirli bireyler arasındaki uçurumun en düşük olduğu ülkenin İngiltere olduğu gözlenmektedir. İngiltere'de 2020 yılında yüksek gelirlilerin %7'si maliyete dayalı erişim sorunu yaşadıklarını belirtirken, düşük gelirlilerin %12'si sorun yaşadığını belirtmiştir. Sırasıyla %27 ve %50 ile ABD'deki fark en yüksek boyuttadır (Schneider vd., 2021).

5. Sağlık Durumu/Çıktıları: İngiltere sağlık sistemi diğer dört başlıkta görece olarak daha iyi performans göstermesine rağmen, sağlık durumu söz konusu oldu-

ğunda sondan üçüncü sıraya yerleşmektedir. Bebek ölüm hızında en iyi performansı gösteren Norveç'te bin canlı doğumda sadece 2 bebek ölürken, İngiltere'de 3,7 bebek ölmektedir (**Tablo 3**). 60 yaşından sonra beklenen yaşam süresi İngiltere'de 24,1 yıl iken, birinci sıradaki Avustralya'da 25,6 yıldır. Tedavi edilebilir ölüm nedeniyle yüz bin kişide ölüm sayısı İsveç'te 39 iken, İngiltere'de 69'dur. Önlenebilir ölüm nedeniyle yüz bin kişide ölüm sayısı İsviçre'de 3,2 iken, İngiltere'de 119'dur. Hastanede tedavi edilen akut miyokart enfarktüsü sonrası 30 gün içinde ölüm yüz kişide Avustralya'da 3,2 iken İngiltere'de 8,1'dir. Hastanede tedavi edilen iskemik inme sonrası 30 gün içinde ölüm yüz kişide ABD'de 4,1 iken İngiltere'de 12'dir. Anne ölüm oranı Norveç'te yüz binde "O" (sıfır) iken İngiltere'de 6,5'tir. İntihar nedeniyle ölüm İngiltere'de yüz binde 7,3 ile en düşük düzeydedir.

Karşılaştırmalı çalışmalar, yeterli bir kapsama ve doğru bir çerçeveye sahip oldukları sürece sağlık sistemlerinin zayıf yönlerini sergileyebilmek bakımından önemlidir. Schneider ve arkadaşlarının çalışmasının sağlık sistemlerinin önemli bir bileşeni olan sağlık çalışanlarının çalışma ortamları, koşulları ve çalışma ilişkilerini değerlendiren bir boyutunun bulunmaması önemli bir kısıtlılık olarak değerlendirilmiştir.

Çalışmada sunulan performans başlıkları dikkate alındığında, hizmete erişimde herkesin tüm hizmetler bakımından güvence altına alınmasının, maliyet nedeniyle hizmete erişimin önüne geçilebilmesi için cepten ödemelerin ortadan kaldırılmasının önemli olduğu görülmektedir. Bakım süreci kapsamında koruyucu hekimliğin ön plana çıkarılmasının Covid-19 pandemisi için de elzem olduğu, eşit ve ücretsiz sağlık hizmetini yerinde vermeyi mümkün kılacak en önemli hizmetin koruyucu hekimlik ile birinci basamak sağlık hizmetleri olduğu ortadadır. Sistemlerdeki bürokratik yükleri azaltmanın yönetmelik verimliliği artırmada önem taşıdığı, eşitsizlikleri azaltmanın ise hakkaniyeti artıracığı açıktır.

OECD verileri ile Schneider ve arkadaşlarının karşılaştırmalı çalışmalarının verileri İngiltere'deki sağlık sisteminin hizmete erişim, bakım süreci, yönetmelik verimlilik ve hakkaniyet yönlerinin diğer ülkeler ile kıyaslandığında

Tablo 3: Sağlık durumu bakımından en başarılı ülke verisi ile İngiltere verisi ve sıralaması (2020)

Gösterge	1.Sıradaki ülke ve verisi	İngiltere verisi	İngiltere sıralaması
Bebek ölüm hızı (bin canlı doğumda)	Norveç / Binde 2	Binde 3,7	7.
60 yaşından sonra beklenen yaşam süresi	Avustralya / 25,6 yıl	24,1 yıl	9-10
Tedavi edilebilir ölüm (yüz bin kişide)	İsveç / 39	69	10
Önlenebilir ölüm (yüz bin kişide)	İsviçre / 83	119	10
Hastanede tedavi edilen akut miyokart enfarktüsü sonrası 30 gün içinde ölüm (yüz kişide)	Avustralya / 3,2	8,1	8
Hastanede tedavi edilen iskemik inme sonrası 30 gün içinde ölüm (yüz kişide)	ABD / 4,1	12	11
Anne ölüm oranı (yüz bin kişide)	Norveç / 0.0	6,5	6
İntihar nedeniyle ölüm (yüz binde)	İngiltere / 7,3	7,3	1

Kaynak: Schneider vd., 2021'deki verilere dayalı olarak oluşturulmuştur.

orta düzeyin üzerinde performans gösterdiğini, ancak sağlık durumuna olumlu etkisinin çok sınırlı olduğunu ortaya koymaktadır. İngiltere hizmete erişimde hizmetin ödenabilirliği bakımından sorunlu görünmemekle birlikte, hizmete zamanında erişim konusunda düşük bir performans sergilemektedir. Bu durum hizmetlerin ertelenmesi anlamına gelmekte, eşitsizliklerin sorun olduğu İngiltere'de parası olanın özel sektöre yönelmesi ile eşitsizliklerin daha da artmasına yol açması olası görülmektedir.

İngiltere sağlık sistemindeki en zayıf performansın sağlık durumu/çıkıtları üzerinde olması özel olarak incelenmesi gereken bir durumdur. Sağlık durumu verileri olarak sunulan bebek ölüm hızı, 60 yaşından sonra beklenen yaşam süresi gibi göstergelerin yalnızca sağlık sistemi performansı ile ilişkilendirilemeyeceğini de özellikle vurgulamak gerekir. Bu göstergeler yoksulluk, eğitim, istihdam, ücret düzeyi, beslenme, barınma, ulaşım, örgütlülük, çevre sağlığı, demokratik yönetim vb gibi sosyo-ekonomik ve politik yapı özellikleri ile de yakından ilişkilidir. Bu nedenle sorunun kaynağının ve çözüm önerilerinin sağlık sistemini aşan bir perspektif içinde aranması kaçınılmazdır.

Benzer gelir düzeylerine sahip olmadıkları için İngiltere ile Türkiye'nin sağlık sistemi performanslarının kıyaslanması elbette doğru değildir. Ancak Türkiye sağlık sistemindeki birçok sorun, İngiltere'nin sağlık sistemindeki zayıflıklar ile örtüşmektedir. Aradaki tek fark Türkiye sağlık sistemindeki sorunların birçoğunun zayıflık ötesine geçerek yetersizlik boyutunda olmasıdır. Örneğin Türkiye'de kişi başına düşen sağlık harcaması ile 1000 kişiye düşen hemşire sayısı İngiltere'deki verilerin yalnızca dörtte biri oranındadır. İngiltere'nin bu iki gösterge bakımından yetersiz olması Türkiye'deki verilerin vahametini ortaya koymaktadır. Ayrıca Türkiye

sağlık sisteminin sorunları/yetersizlikleri yalnızca nicel nitelikte de değildir. Sağlık hizmet kalitesine ilişkin önemli sorunlar da bulunmaktadır. Son söz olarak Türkiye sağlık sistemi performansının değerlendirilmesinin bir başka yazının konusu olmayı hak edecek kadar derin olduğu vurgulanmalıdır.

Kaynaklar:

Aksakoğlu, Gazanfer ve Giray, Hatice (2006). Birleşik Krallıkta Ulusal Sağlık Hizmetinin Öyküsü. Toplum ve Hekim, 21 (5-6): 335-343.

Dayan, Mark; Ward, Deborah; Gardner, Tim ve Kelly, Elaine (2018). How good is the NHS? The Health Foundation, the Institute for Fiscal Studies, The King's Fund and the Nuffield Trust, UK.

OECD (2019). Health at a Glance 2019: OECD Indicators, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/4dd50c09-en>.

OECD/European Union (2020). Health at a Glance: Europe 2020: State of Health in the EU Cycle, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/82129230-en>.

Schneider, Eric C. et al. (2017). Mirror, Mirror 2017: international comparison reflects flaws and opportunities for better US health care. New York: The Commonwealth Fund.

Schneider, Eric C. et al. (2021). Mirror, Mirror 2021 — Reflecting Poorly: Health Care in the U.S. Compared to Other High-Income Countries (Commonwealth Fund).

Usturalı Mut, Ayşe Nur (2021). Covid-19 Pandemisinde İngiltere Sağlık Sistemi, Toplum ve Hekim, 36 (5): 350-365.

Yenimahalleli Yaşar, G. (2018). "Sağlıktaki Eşitsizliklerde Hizmet Erişim Boyutu: OECD Ülkeleri İncelemesi", Eğitim Bilim Toplum, 16 (61): 65-96.

Ulusal Genç İstihdam Stratejisi Üzerine Birkaç Söz

Taner AKPINAR (*)

Fotoğraf, <https://haber.sol.org.tr/haber/genç-issizligiyle-iligili-carpici-rapor-nerede-yse-iki-gencten-biri-issiz-308920> adresinden alınmıştır.

2 Ekim 2021 tarihli Resmi Gazete'de "Ulusal Genç İstihdam Stratejisi ve Eylem Planı 2021-2023" başlıklı bir Genelge yayınlandı. Genelge, ülkenin iktisadi kalkınma açısından sahip olduğu bir üstünlüğü daha etkin ve verimli kullanmasına ilişkindir. Sözü edilen üstünlük ülkedeki genç nüfus yoğunluğudur, liberal iktisadi yaklaşımın terimiyle, demografik fırsat penceresidir. Genelge ile 'derhal' genç nüfusun iktisadi kalkınmaya katkı düzeyini yükseltmeye dönük bir stratejinin geliştirilmesi ve sonuçların da 2023 yılı itibariyle elde edilmesi salık veriliyor. 2014-2023 dönemini kapsayan bir Ulusal İstihdam Stratejisi1 zaten varken, genç nüfusa yönelik böyle alelacele yeni bir strateji hazırlanmasını nasıl yorumlamak gerekir? Bunu siyasi iktidarın, yaklaşan seçimler nedeniyle, genç nüfusun kalbini kazanma çabası olarak gören bir niyet okuması yapmak yanlış olmasa gerektir. Niyet okumayı bir kenara bırakıp bu çabaya biraz yakında bakalım.

(*) Doç. Dr., Akdeniz Üniversitesi İİBF Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü Öğretim Üyesi ve Fişek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Merkezi Vakfı Gönüllüsü

Sözü edilen Genelge'nin gereğini yerine getirmek üzere derhal bir strateji hazırlanarak Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın internet sayfasına konuldu.2 Şu sonuçların elde edilmesi hedefleniyor: 2020 itibariyle % 25,3 olan genç işsizlik oranının 2023 yılı itibariyle % 17,8'e düşürülmesi, % 39,1 olan genç işgücüne katılma oranının % 46'ya yükseltilmesi ve % 28,3 olan ne eğitimde ne istihdamda olanların oranının % 20'ye düşürülmesi (s. 24).

Bunun nasıl yapılacağına ilişkin yaklaşıma ve yöntem bakılacak olursa akıbetin niyete uygun olmayacağı kestirilebilir. Aşağıdaki alıntıdan da anlaşılacağı gibi, strateji bütünüyle yeni liberal ideolojinin beşeri sermaye kuramına yaslanıyor.

"Küresel rekabetin etkisi altında, özellikle gelişmekte olan ülkelerin işgücü piyasalarında, bir yandan sürekli ve yüksek işsizlik, istikrarsız işler, mesleksizlik, nitelik ve beceri uyumsuzluğu ile mevcut niteliklerin aşınması gibi eğitim - istihdam ilişkisi ile yakından ilişkili sorunlar yaşanırken, diğer yandan talep kesiminin yükselen nitelik ve beceri ihtiyaçları ile ekonomik gelişmenin temel

belirleyicileri arasında olan beşeri sermayenin önemi gittikçe artmaktadır.” (s. 27).

Beşeri sermaye yaklaşımı 1990'lardan beri büyük bir kabul görmüş ve emek piyasası politikalarının bu kurama göre oluşturulması evrensel bir hal almıştır. Piyasa düzeninin hakim kılınmasının hayatımıza getireceği güzelliklere ilişkin vaatler gerçekleşmeyince, 1990'ların başında, kabahatin liberal kuramda ya da bu kurama göre işleyen piyasa düzeninde değil, beşeri sermayesi olmayan (niteliksiz) ya da yetersiz olan (düşük nitelikli) irrasyonel bireyde olduğunda ısrar eden Becker (1993)³, Nobel İktisat Ödülü'ne layık görülmüştü. O günden beri, beşeri sermaye yaklaşımının piyasa düzeninin aksaklıklarını gidereceği düşüncesine hem liberal kuramcılar hem de hükümetler tarafından iman edilmiştir dersek abartmış olmayız. Beşeri sermaye yaklaşımı, işsizlik sorununu bireysel bilgi, beceri, nitelik vb. eksikliğine bağlamaktadır. Var olan toplumsal gerçeklik karşısında, bunun bir kuramdan çok, kapitalist sistemin ve piyasa düzeninin yol açtığı sorunların yapısal kaynaklarını gizlemek için oluşturulmuş incelikli bir söylem olduğunu açık etmek bir zorunluluktur. Dolayısıyla bu tür söylemleri artık bilimsel bir üslup ve dille tartışmak yerine, Selwyn'in (2017: 1-21)⁴ Büyük Yalan (The Big Lie) diyerek yaptığı gibi, hak ettiği biçimde ifşa etmek gerekmektedir.

Strateji metninde, eğitim düzeyi ile istihdam edilebilirlik arasında bir ilişki kuruluyor ve eğitim arttıkça istihdam edilebilirliğin arttığı sonucuna varılarak beşeri sermayenin geliştirilmesinin işsizliğe çözüm olacağı görüşü

savunuluyor (s. 27). Bunun ardından ise okur-yazar olmayanlar arasında işsizliğin en düşük düzeyde olduğu (s. 28) ve işsizliğin özellikle eğitilmiş nüfus açısından bir sorun olduğu belirtiliyor (s. 29). Görüldüğü gibi, kendi kendini yanlış çıkararak, çalakalem hazırlanmış bir metin, bu konuda daha fazla söz söylemeye gerek yok!

Beşeri sermayenin geliştirilmesi için eğitimin piyasanın gereklerine ve gereksinimlerine uyarlanması söz ediliyor. Bu, 1973-1977 dönemini kapsayacak şekilde uygulamaya konulan Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı'ndan⁵ beri yinelenen ve artık klişe haline gelmiş bir politika hedefidir. Eğitimin piyasaya uyarlanması yanında Aktif İşgücü Piyasası Politikaları (AİPP) ile nitelik sorununun çözülmesi hedefleniyor. Bu bağlamda, 2020 yılında yapılan işlerin bir dökümü de veriliyor. Buna göre, 2020 yılında AİPP'den yararlanan 423 bin 133 kişinin yüzde 47'si (200 bin 847 kişi) ve İşbaşı Eğitim Programı'ndan yararlanan 335 bin 761 kişinin yüzde 50'si (166 bin 495 kişi) 15-24 yaş arasındaki gençlerden oluşmaktadır (s. 30).

Bu tür nitelik geliştirici ya da yeni nitelik kazandırıcı programların başarısı, bunlara katılan kişi sayısı ile değil, katılanların bu programları tamamladıktan sonra kalıcı işler bulup bulamadıklarıyla ölçülür/ölçülmelidir. Buna rağmen, gençlerin sözü edilen nitelik geliştirici programlara katılımına ilişkin veriler bir başarı hikayesi olarak sunulurken, sonrasında, bu gençlerin kaçının kalıcı işlere yerleşebildiğine ilişkin herhangi bir veri (eğer elde böyle bir veri varsa) paylaşılmıyor.

Strateji belgesinin içeriğine ne kadar detaylı bakı-

Fotoğraf, <https://www.ozgurgenclik.net/kacinilmaz-son-genc-issizlik-deniz-bahceci/> adresinden alınmıştır.

Fotoğraf, <https://sendika.org/2019/12/genc-issizlik-yine-zirvede-572012/> adresinden alınmıştır.

İrşa, bu belgenin, yaklaşım ve yöntem olarak, büyük oranda, gerçeklikten uzak, işsizliği bir vasıf sorunu olarak gören liberal klişe ve dogmaların yinelenmesinden ibaret olduğu görülür. Ne bunun bir yatırım yapma, üretimi artırma ve bu yolla istihdam yaratma sorunu olduğu kabul ediliyor ne de bu yönde bir hedef belirleniyor. Bununla birlikte, gerçekçi, somut birtakım politika hedeflerinin olduğunu da söylemek lazım. Bunlar arasında sanayi sitelerindeki meslek liselerinin ve yüksek okulların sayısının artırılması, üniversite öğrencilerinin deneyim kazanması için kamuda kısmi zamanlı çalışmanın sağlanması, staj sürelerinin uzatılması sayılabilir. Ancak, bu gerçekçi hedefler gençlere düzenli ve güvenceli işler yaratmaya dönük olmaktan uzak, nitelik edinmenin kendisini bir iş haline getirmeyi ve bu nedenle de çocuklarla gençleri ucuz ve güvencesiz emek gücü kaynağı olarak işverenlerin hizmetine sunmayı amaçlayan hedeflerdir.

Bu bağlamda, devletin, çocuklara ve gençlere yönelik yaklaşımında tarihsel olarak bir süreklilikten söz edilebilir. 1970'lerden beri çocuklara ve gençlere nitelik kazandırmak amacıyla uygulanan politikaların altından hep ucuz işçilik çıkmıştır. 1977'de yürürlüğe giren 2089

sayılı Çıraklık Kalfalık ve Ustalık Kanunu, 1986'da yürürlüğe giren Mesleki Eğitim Kanunu ve 2013'te yürürlüğe giren Aktif İşgücü Hizmetleri Yönetmeliği belli başlı örneklerdir. Ulusal Genç İstihdam Stratejisi bunların bir yenisidir.

Dipnotlar

(1) Ulusal İstihdam Stratejisi 2014-2023, <http://www.uis.gov.tr/media/1437/uis2014-2023.pdf>, (erişim tarihi: 14.10.2021).

(2) Ulusal Genç İstihdam Stratejisi 2021-2023, <https://www.csgeb.gov.tr/media/86869/ulusal-genc-istihdam-stratejisi-ve-eylem-plani-2012-2023.pdf>, (erişim tarihi: 14.10.2021).

(3) Gary S. Becker (1993), Human Capital – A Theoretical and Empirical Analysis, with Special Reference to Education, 3rd edn, Chicago: The University of Chicago Press.

(4) Benjamin Selwyn (2017), The Struggle for Development, Cambridge: Polity Press.

(5) Devlet Planlama Teşkilatı (1972), Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı 1973-1977, Ankara: DPT, s. 110.

Halk Sağlığı Önderi Prof. Dr. Nusret Fişek'i Anıyoruz

**PROF. DR. NUSRET FİŞEK
ANMA ETKİNLİĞİ
3 Kasım 2021**

1914-1990

*Değerli Hocamız
Prof. Dr. Nusret Fişek'i
saygı, sevgi ve özlemle anıyoruz*

HÜTF HALK SAĞLIĞI ANABİLİM DALI

3 KASIM 2021 WEBİNAR ETKİNLİĞİ

19.30-21:30

Açılış Konuşmaları

Prof. Dr. K. Hakan ALTINTAŞ – HÜTF Halk Sağlığı Anabilim Dalı
Prof. Dr. Bülent KILIÇ – Halk Sağlığı Uzmanları Derneği
Prof. Dr. R. Şebnem KORUR FİNCANCI – Türk Tabipleri Birliği

COVID-19 AŞILAMASI VE EŞİTSİZLİKLER

Kolaylaştırıcı

Prof. Dr. Şevkat BAHAR ÖZVARIŞ
(Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı)

Konuşmacılar

«Sağlıkta Eşitsizlikler»

Prof. Dr. Bülent KILIÇ
(Halk Sağlığı Uzmanları Derneği)

«COVID-19 Aşılarında Dünyadaki Eşitsizliklerde Genel Durum»

Prof. Dr. Levent AKIN
(Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı)

«COVID-19 Aşılmasında Türkiye'de Eşitsizlikler»

Prof. Dr. Muzaffer ESKİOCAK
(Türk Tabipleri Birliği)

Etkinlik, Türk Tabipleri Birliği sosyal medya hesaplarından canlı olarak yayınlanacaktır.

CANLI YAYIN

Twitter: [ttborgtr](https://twitter.com/tborgtr) YouTube: [turktabipleriBirligi](https://www.youtube.com/user/turktabipleriBirligi)

Facebook: [turktabipleriBirligi](https://www.facebook.com/turktabipleriBirligi) Instagram: [turktabipleriBirligi](https://www.instagram.com/turktabipleriBirligi)

Halk sağlığı alanındaki çalışmalarıyla Türkiye'de ilklere imza atan Prof. Dr. Nusret Fişek, doğumunun 107. ve ölümünün 31. yıldönümünde internet üzerinden gerçekleştirilecek **“Covid-19 Aşılması ve Eşitsizlikler”** başlıklı seminer ile anılacak.

Anma etkinliği bu yıl da Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı, Türk Tabipleri Birliği, Halk Sağlığı Uzmanları Derneği ve Fişek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Merkezi Vakfı tarafından ortak olarak düzenleniyor.

Covid-19 pandemisinde aşılama ve eşitsizlik konusunun ele alınacağı etkinlik, Prof. Dr. K. Hakan Altıntaş, Prof. Dr. Bülent Kılıç ve Prof. Dr. R. Şebnem Korur Fincancı'nın açılış konuşmaları ile başlayacak. Etkinlikte Prof. Dr. Bülent Kılıç **“Sağlıkta Eşitsiz-**

likler”, Prof. Dr. Levent Akın **“Covid-19 Aşılarında Dünyadaki Eşitsizliklerde Genel Durum”** ve Prof. Dr. Muzaffer Eskiocak ise **“Covid-19 Aşılmasında Türkiye'de Eşitsizlikler”** başlıklı sunumlarını gerçekleştirecek.

3 Kasım Salı günü saat 19:30'da başlayacak etkinlik Türk Tabipleri Birliği'nin sosyal medya hesaplarından canlı olarak yayınlanacak.

Canlı Yayın Yapılacak Sosyal Medya Hesapları:

Youtube: <https://www.youtube.com/user/turktabipleriBirligi>

Twitter: <https://twitter.com/tborgtr>

Facebook: <https://www.facebook.com/turktabipleriBirligi>

Instagram: <https://www.instagram.com/turktabipleriBirligi/>

Çocuk Haklarına Yönelik Güncel Yargı Kararları Derlemesine İlişkin Kısa Bir Değerlendirme

Nail DERTLİ (*)

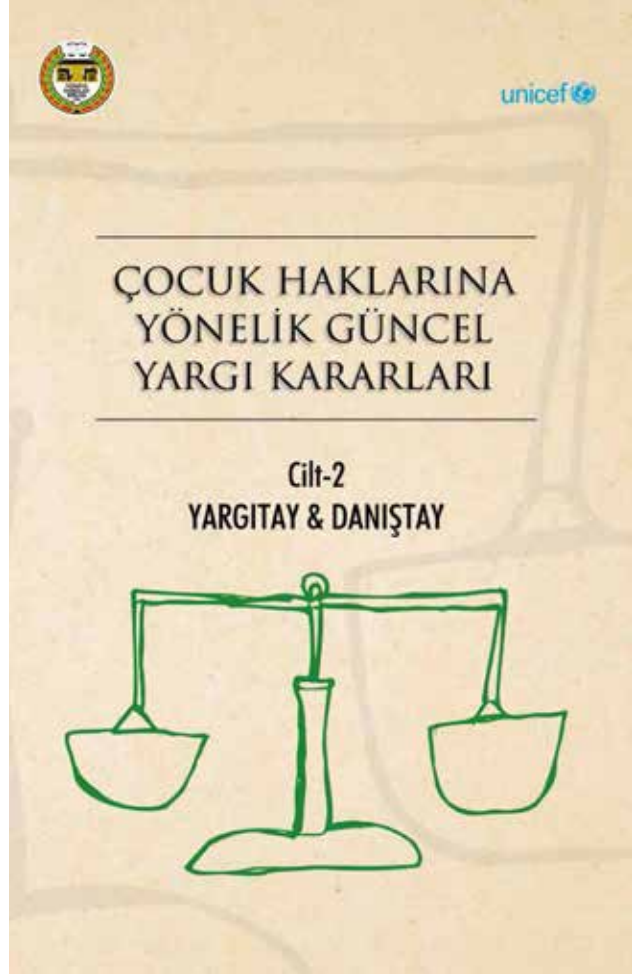
Türkiye Barolar Birliği ve Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF), çocuk haklarına yönelik güncel yargı kararlarını içeren bir seçkiyi iki cilt halinde yayınladı. İki kurumun işbirliği ile yayımlanan ve elektronik olarak da erişime açılan seçki, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Anayasa Mahkemesi, Danıştay ve Yargıtay'ın çocuk hakları ve çocuğu ilgilendiren konulardaki son beş yıllık kararlarını bir araya getiriyor. Seçkinin ilk cildinde Anayasa Mahkemesi'ne yapılan bireysel başvurular neticesinde verilmiş olan 25 karar ile Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi tarafından Türkiye'ye karşı yapılan başvurular neticesinde verilmiş 6 karar yer alıyor. İkinci cilt ise Yargıtay ve Danıştay'ın çocuk haklarına ilişkin kararlarına ayrılmış. Kararların tematik olarak sınıflandırılmış olması, alana ilgi duyan herkesin kitaptan kolayca yararlanmasına olanak sağlıyor.

Çocuk hakları gibi çok da popüler olmayan özel bir alana ilişkin güncel yargı kararlarını bir araya getiren böylesi bir çalışma başlı başına heyecan verici. AİHM, AYM, Danıştay ve Yargıtay'ın binlerce kararı içerisinde çocuk haklarına ilişkin kararların tespit edilmesi, incelenmesi ve seçilmesi ciddi bir emek ve zaman gerektiriyor. Bu yönüyle yaklaşık bin beş yüz sayfalık bu seçkiyi derleyen, yayına hazırlayan ve katkıda bulunan herkes daha en başından içten bir teşekkürü hak ediyor. Bir bütün olarak bakıldığı zaman ortaya çıkan eser, kullanım kolaylığı, tematik zenginliği ile hem alandan uzmanların, gönüllü kuruluşların hem de çocuk hakları sorununa ilgi duyanların kolayca yararlanabileceği bir eser ve çocuk haklarının gelişimine katkı sunacaktır.

Bununla birlikte derlemenin çocuk işçilik ve bunun yol açtığı hak ihlallerine ilişkin herhangi bir yargı kararına yer vermemiş olması⁽¹⁾ ise hem önemli bir eksiklik hem de çocuk işçiliğin çocuk hakları gündeminde bile ne kadar geri plana düştüğünün önemli bir göstergesi sanki. Kuşkusuz yazarların da dikkat çektiği gibi ele alınan alanın çok boyutlu niteliği nedeniyle girilecek her tür derlemenin, kapsam itibarıyla belli ölçülerde eksik kalması doğaldır. Ancak söz konusu Türkiye'de çocuk hakları olunca, resmi rakamlara göre bile yüzbinlerce

(*) Dr., Fişek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Merkezi Vakfı Gönüllüsü.

(1) İkinci Cilt'te Danıştay'ın Çocuk Haklarına İlişkin Güncel Kararları bölümünde çalışma hakkına ilişkin bir karara yer verilmiştir ancak bu karar çocuk işçilikle değil suça sürüklenen çocuğun kamu hizmetine girmesine ilişkindir.

çocuğun yaşlarına ve sağlıklarına uygun olmayan işlerde çalıştırıldığı, onlarcasının iş kazalarında yaşamını, binlercesinin sağlığını yitirdiği düşünüldüğünde çocuk işçilik ve onun yol açtığı hak kayıplarının öncelikli olarak ele alınmasını beklememiz aynı şekilde doğaldır. Kuşkusuz derlemedeki bu eksikliğin olası bir nedeni, çocuk işçilikle ilgili ihlallerin AİHM, AYM, Yargıtay ve Danıştay kararlarına hiç yansımamış ya da çok az yansımış olması olabilir. Ancak tıpkı derlemenin İkinci Cild'i'nde esasen Danıştay'ın kararlarına özgülenen bölümde istisnai ve ayrıksı olarak idari mahkeme kararlarına yer verilmesi örneğinde olduğu gibi bir karar seçme esnekliğinin çocuk işçilikle ilgili de gösterilmesi çalışmayı önemli bir eksikten kurtarırdı. Umarız bu kıymetli derleme çalışmasının devamı gelir ve çocuk işçilikle ilgili kararları da içeren bir kapsamla süreklilik kazanır.

İKİ DAKİKA DÜŞÜN

Tehlikeyi Tanıyalım

A Tipi Bir Merdivenin En Üst Basamağına Çıkararak Bakım ve Onarım Yapılması

Mustafa TAŞYÜREK (*)

mtasyurek@gmail.com

Durum: Yataklı sağlık hizmeti veren bir tesiste, teknik servis çalışanı (*elektrikçi veya mekanikçi*) asma tavanın üzerinden geçen elektrik kabloları, klima veya su tesisatındaki arızayı tespit etmeye veya onarmaya çalışmaktadır.

A tipi merdivenin en üst basamağında çalışan işçilerin karşılaşılabileceği tehlikeleri tanımlayabilir misiniz?

Neler Olabilir?

1. Merdiven üzerine çıkarken, inerken veya üzerinde çalışırken düşebilir(ler).
2. Düşme pozisyonuna ve çalışana bağlı olarak kol, bilek, bacak gibi uzuvlarda kırıklar, çarpmaya bağlı olarak özellikle baş, çene yaralanmaları olabilir.
3. Enerji kablolarına ve sistemlere müdahale sonucu elektrik çarpmasına (şokuna) sunuk (maruz) kalabilirler.
4. Gözlerine yabancı cisim kaçması sonucu gözlerinde yaralanma olabilir.
5. Maket bıçağı, tornavida, somun anahtarları gibi el aletlerinin kullanılmasına bağlı olarak ellerinde kollarında kesik ve yaralanmalar olabilir.
6. Asma tavan üzerinde birikebilecek tozları soluyabilirler.
7. Sahadan geçen dikkatsiz birinin çarpması sonucu düşebilirler.

* Kim. Müh., İş Sağlığı+İşletme Yönetimi Bilim Uzmanı
Çalışma Bakanlığı Eski İş Güvenliği Müfettişi (1978-1985)
İş Güvenliği Uzmanı (A Sınıfı Sertifikalı)
Fişek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Merkezi Vakfı Denetim Kurulu Üyesi

İÇİNDEKİLER

- **ANMA**
 - Prof. Dr. Gürhan Fişek Sosyal Politika Makale Ödülü ve Katılım Koşulları 2
- **İŞ SAĞLIĞI GÜVENLİĞİ**
 - Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın Eylem Planları :
İş Sağlığı Güvenliğinde Verilen “Söz”ler ve “Eylem”sizlik 3
- **A. Gürhan FİŞEK**
- **ÇOCUK EMEĞİ**
 - Tarım İşçilerini Taşıyan Araçların Devrilmesinin Politik Ekonomisi..... 9
- **Taner AKPINAR**
- **ÇOCUK EMEĞİ**
 - Türkiye’de Çocuk Emeği Çalışmaları Üzerine Eleştirel Notlar 12
- **Metin ÖZUĞURLU**
- **ÇOCUK EMEĞİ**
 - Çalışan Çocukların Sesini Dinlemek? Çalışan Çocuklar Hareketi 15
- **Aslı KAYKISIZ**
- **İŞ SAĞLIĞI GÜVENLİĞİ**
 - İş Kazalarının Altında Yatan Nedenler ? 20
- **Mustafa TAŞYÜREK**
- **SOSYAL POLİTİKA**
 - Covid-19 Sınavını Geçemeyen İngiltere Sağlık Sistemine İlişkin Değerlendirmeler..... 31
- **Gülbiye YENİMAHALLELİ YAŞAR**
- **SOSYAL POLİTİKA**
 - Ulusal Genç İstihdam Stratejisi Üzerine Birkaç Söz 36
- **Taner AKPINAR**
- **ANMA**
 - Halk Sağlığı Önderi Prof. Dr. Nusret Fişek’i Anıyoruz..... 39
- **KİTAP TANITIMI**
 - Çocuk Haklarına Yönelik Güncel Yargı Kararları
Derlemesine İlişkin Kısa Bir Değerlendirme..... 40
- **Nail DERTLİ**
- **BULMACA**
 - A Tipi Bir Merdivenin En Üst Basamağına Çıkarak Bakım ve Onarım Yapılması 41
- **Mustafa TAŞYÜREK**

FİŞEK ENSTİTÜSÜ

İŞ SAĞLIĞI GÜVENLİĞİ

<http://www.isguvenligi.net>

• **Sahibi:** Fişek Enstitüsü Çalışan Çocuklar
Bilim ve Eylem Merkezi Vakfı Adına
Oya FİŞEK

• **Sorumlu Yazı İşleri Müdürü:**
Oya FİŞEK

• **Yönetim Yeri:** Selanik Cad. Ali Taha Apt. 52/4
Kızılay 06650 ANKARA (e-posta: bilgi@fisek.org.tr)
Tel: 0312 419 78 11 • Faks: 0312 425 28 01 - 395 22 71

• Web sayfası: www.fisek.org.tr

• Çalışma Ortamı Dergisi'nde yayınlanan yazılar,
resimler kaynak gösterilerek kullanılabilir.

• Bu dergide yayınlanan yazıların sorumluluğu yazarlarına aittir.

Bu bir HAKEMLİ dergidir.

• Çocuk Dostu'muz olanlara
dergi ve kitaplarımız düzenli olarak gönderilmektedir.
Sizleri de **Çocuk Dostu'muz** olarak görmek isteriz.

• Çalışma Ortamı Dergisi üç ayda bir yayınlanır.
(YAYGIN SÜRELİ YAYIN)

• ISSN 1302-3519

• **Sayı:** 169 • Temmuz - Ağustos - Eylül

• **ÜCRETSİZDİR**

Yapım: Fişek Enstitüsü Çalışan Çocuklar
Bilim ve Eylem Merkezi Vakfı
Selanik Cad. Ali Taha Apt. 52/4
Kızılay / ANKARA

Baskı Tarihi : Eylül 2021